

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΙΕΡΑΣ ΣΥΝΟΔΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἔτος 62 – Τεύχος 8

Σεπτέμβριος 2013

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑ τοῦ Μακ. Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καί πάσης Ἑλλάδος κ. ΙΕΡΩΝΥΜΟΥ

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ: Κλάδου Ἐκδόσεων τῆς Ἐπικοινωνιακῆς καί Μορφωτικῆς
Ἰπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος

ΕΚΔΟΤΗΣ: Ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κηφισίας κ. Κύριλλος

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ: Ἀλέξανδρος Ἰ. Κατσιάρας

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ 2014 ΜΕ ΔΙΕΤΗ ΘΗΤΕΙΑ: Ἀρχιμ. Νικόδημος Σκρέττας, Ἀρχιμ. Σωτήριος Κοσμόπουλος, Ἀρχιμ. Ἀγαθάγγελος Κόκλας, Ἀρχιμ. Ἀμβρόσιος Γκουρβέλος, Πρωτ. Θεμιστοκλῆς Χριστοδούλου, Καθηγ. Κων/νος Κορναράκης – ἸΠΕΥΘΥΝΗ ΥΛΗΣ: Λίτσα Ἰ. Χατζηφώτη. – ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ: Λίτσα Ἰ. Χατζηφώτη, Κων. Χολέβας καί Βασίλειος Τζέροπος. – ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Ἀποστολική Διακονία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ἰπεύθυνος Τυπογραφείου: Χ. Κωβαῖος, Ἰασίου 1 – 115 21 Ἀθήνα, Τηλ.: 210-7272.356 – Fax 210-7272.380. Τιμή τεύχους 1 € (γιά ἄσους δέν τό δικαιῶνται δωρεάν).

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:

Ἰωάννου Γενναδίου 14, 115 21, ΑΘΗΝΑ Τηλ: 210 72.72.253, Fax: 210 72.72.251

e-mail: efimerios@ecclesia.gr

Ἐξώφυλλο: Χρήστου Μποκόρου.

Τὸ Περιοδικό «Ἐφημέριος» δὲν εὐθύνεται γιὰ τὸ γλωσσικό ἰδίωμα τῶν ἀρθρογράφων του.

ΠΑΡΑΚΛΗΣΗ: Τά κείμενα τῶν συνεργατῶν νά μὴν ὑπερβαίνουν τίς 350 λέξεις ὅσον ἀφορᾷ τήν πρώτη σελίδα καί τίς 450 λέξεις γιὰ κάθε μία ἀπό τίς σελίδες πού ἔπονται.

ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

Έτος 62

Σεπτέμβριος 2013

Τεύχος 8

Περιεχόμενα

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΚΑΤΣΙΑΡΑ	
Είσοδικόν	3
ΣΤΑΥΡΟΥ Γ. ΓΟΥΛΟΥΛΗ	
Ἡ εὕρεση τοῦ Παναγίου Τάφου καί τοῦ Τιμίου Σταυροῦ (325): τεκμήρια πίστεως	4
ΠΡΩΤ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ	
Ποιά εἶναι ἡ σπουδαιότητα τῶν θαυμάτων τοῦ Ἰησοῦ;	7
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ Ι. ΣΚΑΛΤΣΗ	
Ὁ ἁγιασμός τῶν δώρων ἀλλά καί τῶν πιστῶν στή θεία Λειτουργία . .	8
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Σ. ΚΑΡΙΩΤΟΓΛΟΥ	
Βασικά θέματα τῆς κατήχησης. Τό Ἅγιο Πνεῦμα	10
ΑΡΧΙΜ. ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ ΓΛΑΡΟΥΔΗ	
Ἡ ὕψωση τοῦ Τιμίου Σταυροῦ	12
ΑΡΧΙΜ. ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΥ Γ. ΜΥΡΟΥ	
Ἑρμηνεία τῶν Ἁγίων Γραφῶν καί Αἵρεση (Β')	15
ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΙΩΤΟΥ	
Τό Τυπικόν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ὡς βᾶσις τοῦ τυπικοῦ τῶν Διπτύχων	17
ΠΡΩΤ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΓΚΙΚΑ	
Ἡ Ἀμφίεσις τοῦ Ὁρθοδόξου Κλήρου: ἱστορία - παρόν καί μέλλον . . .	19
ΠΡΩΤ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΑΛΛΙΑΝΟΥ	
«Ἐπαρσις τῶν χειρῶν μου...» (Μικρά κεφάλαια περί προσευχῆς) . . .	21
ΓΙΩΡΓΗ ΜΥΛΩΝΑ	
Ὁ ζωγράφος Γιάννης Καροῦσος: ἡ ἀρχιτεκτονική ματιά στήν εἰκονογραφία	23
Συναξάριον	25
Ἐπικοινωνία	26
Ἡ Βιβλιοθήκη τοῦ Ἐφημερίου	27
Βιβλιοπαρουσίαση	28
Μηνολόγιο	30
Ἐφημεριακά	32

Τό μυστήριο τοῦ Σταυροῦ εἶναι πέρα ἀπό τή λογική μας ἀντίληψη. Αὐτό τό «τρομερό θέαμα» φαίνεται παράξενο καί ἐκπληκτικό. Ὁλόκληρη ἡ ζωὴ τοῦ Εὐλογημένου Κυρίου μας ἦταν μιά μεγάλη πράξη ὑπομονῆς, συγγνώμης καί ἀγάπης. Καί ὀλόκληρη καταυγάζεται ἀπό τήν αἰώνια λάμψη τῆς θεότητας, ἂν καί τή λάμψη ἐκείνη δέν μπορεῖ νά τή δεῖ ὁ κόσμος τῆς σάρκας καί τῆς ἁμαρτίας. Ἀλλά ἡ σωτηρία ὀλοκληρώνεται πάνω στό Γολγοθᾶ, ὅχι πάνω στό Θαβώρ, καί ὁ Σταυρός τοῦ Ἰησοῦ προφητεύθηκε μάλιστα πάνω στό Θαβώρ (πρβ. Λουκ. θ', 31). Ὁ Χριστός δέν ἦρθε μόνο γιά νά διδάξει αὐθεντικά καί νά πεῖ στόν κόσμο τό ὄνομα τοῦ Πατέρα, οὔτε μόνο γιά νά ἐπιτελέσει ἔργα ἀγάπης. Ἦρθε γιά νά ὑποφέρει καί νά πεθάνει, καί νά ἀναστηθεῖ πάλι. Ὁ ἴδιος περισσότερο ἀπό μιά φορά μίλησε γι' αὐτό μπροστά στους ἀμήχανους καί ἐκπληκτους μαθητές (Του). Ὅχι μόνο προφήτευσε τόν ἐρχομό τοῦ Πάθους καί τοῦ θανάτου, ἀλλά δήλωσε καθαρά ὅτι πρέπει, ὅτι ἦταν ἀνάγκη, νά ὑποφέρει καί νά πεθάνει. Εἶπε καθαρά ὅτι «πρέπει», ὅχι μόνο ὅτι «ἐπρόκειτο». «Καί ἤρξατο διδάσκειν αὐτούς ὅτι δεῖ τόν υἱόν τοῦ ἀνθρώπου πολλά παθεῖν, καί ἀποδοκιμασθῆναι ἀπό τῶν πρεσβυτέρων καί τῶν ἀρχιερέων καί τῶν γραμματέων, καί ἀποκτανθῆναι, καί μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆναι» (Μαρκ. γ', 31· ἐπίσης Ματθ. ιστ', 21· Λουκ. θ', 22· κδ', 26). «Πρέπει» («δεῖ») ὅχι μόνο σύμφωνα μέ τό νόμο αὐτοῦ τοῦ κόσμου, μέσα στόν ὁποῖο τό καλό καί ἡ ἀλήθεια καταδιώκεται καί περιφρονεῖται, ὅχι μόνο σύμφωνα μέ τό νόμο τοῦ μίσους καί τῆς κακίας. Ὁ θάνατος τοῦ Κυρίου μας ἦταν ἐν πλήρει ἐλευθερίᾳ. Κανένας δέν τοῦ ἀφαιρεῖ τή ζωὴ Του. Αὐτός ὁ ἴδιος προσφέρει τή ζωὴ Του μέ τή δική Του ὑπέροχη θέληση καί ἐξουσία. «Ἐξουσίαν ἔχω» (Ἰωάν. ι', 18). Ὑπέφερε καί πέθανε, «ὄχι γιατί δέν μπόρεσε νά ἀποφύγει τόν πόνο, ἀλλά γιατί διάλεξε τό νά ὑποφέρει», ὅπως διατυπώνεται στή Ρωσική Κατήχηση. «Διάλεξε», ὅχι μόνο μέ τήν ἔννοια τῆς ἐκούσιας καρτερίας ἢ μὴ-ἀντιστάσεως, ὅχι μόνο μέ τήν ἔννοια ὅτι ἐπέτρεψε στή μανία τῆς ἁμαρτίας καί τῆς ἀδικίας νά ξεχυθοῦν ἐπάνω Του. Δέν τό ἐπέτρεψε μόνο, ἀλλά τό θέλησε. Ἔπρεπε νά πεθάνει σύμφωνα μέ τό νόμο τῆς ἀλήθειας καί τῆς ἀγάπης. Μέ κανένα τρόπο δέν ἦταν ἡ Σταύρωση μιά παθητική αὐτοκτονία ἢ ἓνας καθαρὸς φόνος. Ἦταν θυσία καί προσφορά. Ἔπρεπε νά πεθάνει. Αὐτή δέν ἦταν ἡ ἀναγκαιότητα αὐτοῦ τοῦ κόσμου. Ἦταν ἡ ἀναγκαιότητα τῆς Ἀγάπης.

(Ἀπό τό βιβλίον Γεωργίου Φλωρόφσκι:
Δημιουργία καί Ἀπολύτρωση, ἐκδόσεις Π. Πουρνάρα,
Θεσσαλονίκη 1983, σσ. 112-113)

Σεβαστοί πατέρες,

καλή νέα ἐκκλησιαστική χρονιά!

Στό τεῦχος τοῦ «Ἐφημερίου» πού ἔχετε μετά χεῖρας θά διαβάσετε στή *Προσόμοια* τό ἄρθρο τοῦ κ. Σταύρου Γουλούλη «Ἡ εὔρεση τοῦ Παναγίου Τάφου καί τοῦ Τιμίου Σταυροῦ (325): τεκμήρια πίστεως», ὅπου διασταυρώνονται οἱ πληροφορίες τῆς ἱστορίας, τῆς παράδοσης καί οἱ θεωρίες γιά τήν εὔρεση τοῦ Παναγίου Τάφου καί τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, προκειμένου νά προσδιοριστεῖ ὁ πραγματικός τόπος καί χρόνος τῆς ἀνακαλύψεώς τους.

Ὁ π. Κωνσταντῖνος Παπαθανασίου, στή στήλη *Τίνα με λέγουσι οἱ ἄνθρωποι εἶναι*; καταγράφει «Ποιά εἶναι τά σπουδαιότερα τῶν θαυμάτων τοῦ Ἰησοῦ», ὁ κ. Παναγιώτης Σκαλτσῆς ἐξετάζει τό θέμα «Ὁ ἁγιασμός τῶν δώρων ἀλλά καί τῶν πιστῶν στή θεία Λειτουργία» στή στήλη *Πρός Ἐκκλησιασμόν καί ὁ κ. Ἀλέξανδρος Καριώτογλου* στή στήλη *Πρός Κατήχησιν*, ἐξετάζοντας «Βασικά θέματα τῆς κατήχησης» ἀναφέρεται στό Ἅγιο Πνεῦμα. Στή *Διακονία τοῦ Λόγου*, ὁ π. Κυπριανός Γλαροῦδης, μέ ἀφορμή τήν «Ἐπίφωση τοῦ Τιμίου Σταυροῦ» ἀναλύει τήν λειτουργική καί πνευματική του διάσταση στή ζωή τῆς Ἐκκλησίας.

Στή στήλη *Πρός Διάκρισιν* ὀλοκληρώνεται ἡ σειρά τῶν κειμένων τοῦ π. Αὐγουστίνου Μύρου πού εἶχε ὡς θέμα «Ἐρμηνεῖα τῶν Ἁγίων Γραφῶν καί Αἵρεση», ὁ κ. Διονύσιος Ἀνατολικιώτης ἀσχολεῖται στό *Τυπικαρεῖον* μέ «Τό Τυπικόν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ὡς βάσι τῶν Διπτύχων» καί ὁ π. Κωνσταντῖνος Καλλιανός στίς *Ἐφημεριακές Ἰχνηλασίες* παραθέτει «Μικρά κεφάλαια περί προσευχῆς». Μία σημαντική μορφή, πού δούλεψε γιά τόν πολιτισμό τῆς Ὁρθοδοξίας καί τῆς Ἑλλάδος, τόν ζωγράφο Γιάννη Καροῦσο, πού κοιμήθηκε πολύ πρόσφατα, μᾶς θυμίζει ὁ Γιώργης Μυλωνᾶς ἀπό τή σκοπιά τῆς «ἀρχιτεκτονικῆς ματιᾶς στήν εἰκονογραφία» στή στήλη *Πολιτισμός καί Μνήμη*. Στίς σελίδες *Παράδοση καί ἐξέλιξη* ἀρχίζει τό κείμενο τῆς εἰσηγήσεως τοῦ π. Ἀθανασίου Γκίκα, καθηγητοῦ Α.Π.Θ. μέ θέμα: Ἡ ἀμφίεση τοῦ Ὁρθοδόξου Κλήρου: ἱστορία - παρόν καί μέλλον.

Σελίδες μέ τήν *Ἐπικοινωνία*, τή *Βιβλιοθήκη τοῦ Ἐφημερίου*, πού ἐπιμελεῖται ὁ κ. Σταῦρος Τερζῆς, τή *Βιβλιοπαρουσίαση* καί τό *Μηνολόγιο*, πού φροντίζει ἡ κ. Λίτσα Ἰ. Χατζηφώτη καί τά *Ἐφημεριακά*, πού σᾶς παρουσιάζει ὁ π. Χερουβεῖμ Βελέτζας, συμπληρώνουν τό πρῶτο τεῦχος τῆς νέας ἐκκλησιαστικῆς χρονιάς.

*Ἀλέξανδρος Κατσιάρας,
Διευθυντής Σύνταξης*

Ἡ εὕρεση τοῦ Παναγίου Τάφου καί τοῦ Τιμίου Σταυροῦ (325): τεκμήρια πίστεως

Σταύρου Γ. Γουλούλη,
Δρος βυζαντινῆς τέχνης

ΤΗΝ ΕΥΡΕΣΗ τοῦ Τιμίου Σταυροῦ στόν χῶρο τοῦ Παναγίου Τάφου, σύμφωνα (μόνο) μέ τήν *Inventio Crucis* (5^{ος} αἰ.), ἕνα λαϊκῆς ὑφῆς ἔργο, ἐνήργησε ἡ Ἁγία Ἐλένη [325]¹. Ἀντίθετα ὁ Εὐσέβιος Καισαρείας [Εἰς τόν Βίον Κωνσταντίνου, III, 26-28], σύγχρονος τοῦ κοσμοϊστορικοῦ αὐτοῦ γεγονότος καί σύμβουλος τοῦ Κωνσταντίνου ἀπό τό 324 κ.έξ, κάνει λόγο μόνο γιά τή «φανέρωση τοῦ Ἁγίου Μνήματος», ἐνῶ τόν ρόλο τῆς Ἁγίας Ἐλένης περιορίζει στήν οἰκοδομή τῶν ναῶν τῆς Γεννήσεως στή Βηθλεέμ καί τῆς Ἀναλήψεως στό Ὅρος τῶν Ἐλαιῶν (Ἐλαιῶνα) [Βίος, III, 41-45]. Τό κενό ἀναπληρώνει ὁ Κύριλλος Ἱεροσολύμων στίς *Κατηχήσεις* του καί σέ ἐπιστολή τοῦ 351/353 πρός τόν αὐτοκράτορα Κωνσταντίο Β' ἀναφέροντας ρητά τήν ἐμφάνιση τοῦ «ἀγίου» ἢ «σωτηρίου ξύλου τοῦ σταυροῦ» ἐπί ἐποχῆς τοῦ πατέρα του Κωνσταντίνου. Δέν δίνει ὅμως καθόλου λεπτομέρειες.

Ἔτσι, μερικοί ἐπιστήμονες ὑποπεύονται ὅτι ἡ *Inventio* μεταφέρει ἕναν ἀνεπιβεβαίωτο θρύλο. Ὑπάρχει ἀπάντηση σέ τέτοια θεώρηση τοῦ κεντρικοῦ λατρευτικοῦ τόπου τοῦ Χριστιανισμοῦ; Ναι, ἂν γίνει μία νέα θεώρηση, στηριγμένη στή νοοτροπία τῶν Ρωμαίων. Γιά τήν ἀκρίβεια στό πῶς ἔδιναν νέα χρήση τοῦ παλαιοῦ, στίς ἀντιλήψεις τους γιά τή *renovatio*, τήν ἀνανέωση.

Ἡ ἱστορία ἀρχίζει μέ τήν ὀριστική ἐκδίωξη τῶν Ἑβραίων ἀπό τήν Ἰουδαία ἐπί Ἀδριανοῦ (131 κ.έ.), ὅταν προσέκυψαν δύο νέα δεδομένα στήν Ἐκκλησία τῆς Ἱερουσαλήμ. Κατ' ἀρχήν, ἐπετράπη ἡ ἐγκατάσταση σέ αὐτή ἐπισκόπου καί ποιμνίου ἐξ «Ἑλλήνων» Χριστιανῶν [Εὐσέβιος, *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία*, IV.6. V.12]. Ἐπειτα ὁ σημαίνων γιά τούς Χριστιανούς χῶρος, ὅπου ἐσταυρώθη καί ἐτάφη ὁ ἀρχηγός τῆς Πίστεως, καλύφθηκε ἀπό τέμενος τῆς Ἀφροδίτης [Εὐσέβιος, Βίος, III.26.3].

Προκύπτει ἐπομένως τό ἐρώτημα: γιατί οἱ Ρωμαῖοι ἔκτισαν ἐδῶ τόν ναό τους; Ἄν ἤθελαν νά ἐξαφανίσουν τό ὑπάρχον προσκύνημα καί εἰδικά τόν Τίμιο Σταυρό, γιατί νά φέρουν Χριστιανούς «ἐξ Ἑθνῶν»; Μήπως προσπάθησαν, ὅπως συνήθιζαν, νά προσλάβουν μέ τόν τρόπο τους τόν πανίερο χριστιανικό τόπο;

Ἔτσι ὅμως, στήν ἐποχή τῆς Ἁγίας Ἐλένης δέν ἦταν δύσκολο νά ἐντοπισθεῖ ὁ Τάφος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀφοῦ ἤδη τόν 2^ο αἰῶνα ἦταν γνωστός, καί μάλιστα σέ κεντρική θέση² στή νέα πόλη, τήν Αἰλία Καπιτωλίνα, ὅπως μετονομάσθηκε ἡ Ἱερουσαλήμ ἀπό τόν Ἀδριανό. Ἐφ' ὅσον συνέβαινε ὁμαλῶς νέα χρήση τοῦ χώρου πρῶτα τόν 2^ο αἰ., καί μετά τό 325, μπορεῖ νά ἐξηγηθεῖ γιατί οἱ ὑπεύθυνοι τῆς

ανεύρεσης ἤλθαν ἀμέσως ἐδῶ νά σκάψουν γιά νά βροῦν τόν Πανάγιο Τάφο καί τόν Τίμιο Σταυρό. Ὑπολόγιζαν μέ βάσιμα στοιχεῖα ὅτι βρίσκονταν ἐκεῖ³.

Σύμφωνα μέ τήν εὐαγγελική παράδοση ὁ Τάφος τοῦ Χριστοῦ ἦταν ἰδιοκτησία τοῦ Ἰωσήφ ἀπό Ἀριμαθαίας, «καινός» καί «λελατομημένος» σέ «Κῆπο» (Ἰωάν. 19,4-41), δηλαδή στίς παρυφές τῆς πόλεως. Ἡ περιοχὴ εἶχε τάφους, δηλαδή ἦταν κοιμητήριο, καί πιθανόν, ὅπως προτείνει ὁ Κων. Καλοκύρης, ὑπῆρχε ἕνας δεσπόζων σπηλαιώδης τάφος σέ μορφή κρανίου, ἐξ οὗ καί τό τοπωνύμιο «Κρανίου τόπος» – ἂν δέν ἦταν τελικά ὁ λόφος πού εἶχε τή μορφή αὐτή, ὅπως ὑποστηρίζεται γενικῶς. Ἐπομένως, λόγω ταφικῆς παραδόσεως πού ἐνεῖχε ὁ χῶρος, ἔρχεται ἐδῶ ἀκριβῶς νά τίς ἐπικαλύψει μία λατρεία Μητέρας-Θεᾶς, τῆς Ἀφροδίτης τῆς Ἱερουσαλήμ. Ἐσχετα ἂν προῦπῆρχε κάπου ἐκεῖ ἕνα Ἱερό τῆς –μήπως ἦταν τό ἴδιο τό «Κρανίον»; – πρέπει νά θεωρηθεῖ ὁμόλογη πρός τήν ἀνατολική οὐράνια θεά Ἀσερά/Ἀστάρτη/Ἀφροδίτη, εὐρισκόμενη συνεχῶς σέ παράπλευρη λατρεία στή ζωὴ τοῦ ἑβραϊκοῦ λαοῦ, καί ὄχι ὁμόλογη πρός τή γνωστὴ ἑλληνική «πάνδημη» μορφή τῆς. Ὁ ταφικός χῶρος ὑπέβαλε ἱερότητα καί ὄχι ἐλευθεριότητα ἡθῶν. Ἄλλωστε οἱ στρατιωτικοποιημένοι Ρωμαῖοι δέν εὐνοοῦσαν γενικῶς τέτοιες «πάνδημες» μορφές θρησκείας στοὺς δικούς των ἱερούς τόπους καί ἀπλῶς ἀνέχονταν ἀνάλογους τόπους ἄλλων λαῶν. Ἡ δική τους Ἀφροδίτη/Venus ἦταν προπάντων genetrix, γενάρχη, ὡς μητέρα τοῦ Αἰνεῖα καί ὄχι ὡς θεά τοῦ γενετησίου ἐνστίκτου.

Οἱ Ρωμαῖοι, σύμφωνα μέ τόν Κων. Καλοκύρη, ἐνέταξαν τά τρία σημαντικότερα κέντρα λατρείας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, «ἄντρα», ὅπως τά ἀποκαλεῖ ὁ Εὐσέβιος [Βίος, III, 41: Σπήλαιο-Τάφος, Σπήλαιο Βηθλεέμ (πρώην ἱερό τοῦ Ἄδωνη), Σπήλαιο Ἐλαιῶνα], σέ δικές τους λατρεῖες. Ἐφήρμοσαν δηλαδή ἕνα εὐρύτερο πρόγραμμα ὄχι ἀκριβῶς κατάργησης, ἀλλὰ ἀφομοίωσης τῆς μέχρι τότε (ἀπό τό ἔτος 30 ἕως τό 131) τοπικῆς χριστιανικῆς λατρείας. Γι' αὐτό, ἐνῶ δίωκαν τοὺς Χριστιανούς πού ἀρνοῦντο τήν Τύχη τοῦ αὐτοκράτορα, δέν εἶχαν πρόβλημα μέ ἕνα Χριστιανισμό κατηγοριοποιημένο στήν ομάδα τῶν θρησκειῶν πού ἐκπροσωποῦσε ἕνας ἐνσαρκωμένος Divus/θεῖος ἀνῆρ. ὅμως ὄχι Deus/θεός, ὅπως πίστευε ἡ Ἐκκλησία τόν Ἰησοῦ Χριστό. Ἦταν ἐποχὴ πού προωθεῖτο ἕνας νέος πανθεισμός, ἀφοῦ περί τό 125 ὁ Ἀδριανός ἐγκαινίασε τό Πάνθειον τῆς Ρώμης. Γι' αὐτό καί δέν θά κατέστρεφαν τόν τάφο τοῦ Χριστοῦ ὅπως καί τόν Τίμιο Σταυρό πού ὑπῆρχαν ἐπὶ τόπου, ἀλλὰ τοὺς διατήρησαν (1^{ος}-3^{ος} αἰ.). Συνεπῶς, ἐπιστήμονες καί μή, δέν πρέπει νά «σκανδαλίζονται» ἀπό τήν ἀποτελεσματικότητά νά ἐντοπισθεῖ τάχιστα ὁ «πραγματικός Σταυρός» (Vera Crux) καί ὄχι κάποια κούτσουρα. Οὔτε ἔχει σημασία ἂν ὁ Εὐσέβιος δέν ἀσχολεῖται μέ τήν ἀνέυρεση τοῦ Σταυροῦ ἀλλὰ μόνο τοῦ Μνήματος.

Ἡ ἀκολουθήσασα ἐκκλησιαστικὴ καταγραφή τῶν γεγονότων, πρωτίστως ἀπό τόν Εὐσέβιο, δέν εἶχε λόγο νά προβάλει μία «λατρευτικὴ» χρῆση Τάφου καί Σταυροῦ γιά κάποια περίοδο πρό τοῦ 325 οὔτε κἂν ὅτι ἦταν ἡ Ἁγία Ἐλένη αὐτὴ πού ἔλυσε τόν γρίφο, παρά τό γεγονός ὅτι ἀναφέρεται ἡ παρουσία τῆς στήν Βηθλεέμ καί τόν Ἐλαιῶνα. Ὅσο κι ἂν φαίνεται παράξενο ὁ Εὐσέβιος καί ἄλλοι μεταγενέστεροι συγγραφεῖς δημιουργοῦσαν μία καθαρὰ χριστιανικὴ εἰκόνα καί ὡς ἕνα σημεῖο «su-

μπύκνωσαν» τὰ γεγονότα. Τί νόημα θά εἶχε πλέον νά περιγραφεῖ μέ λεπτομέρειες καί νά δοθεῖ στίς ἐπόμενες γενιές ἕνας περιττός θρησκευτικός συγκρητισμός; Μέ τή στροφή ὅλου τοῦ κόσμου στόν Πανάγιο Τάφο, τό κέντρο ὄλων τῶν ἱεραποστολῶν, θά ὑφίστατο ζήτημα ταυτότητας ἐνός Χριστιανισμοῦ καθαροῦ καί ξάστερου, ὅπως θά τόν ἤθελαν ὅλοι οἱ νεοφώτιστοι λαοί. Μερικές φορές ἡ ἐπίσημη ἱστορία, λόγω τῶν ὑποχρεώσεων πού ἔχει μέ τήν ἐξουσία καί τήν κοινωνία, δηλαδή τήν πολιτική, προσπερνᾷ φευγαλέα κάποια πράγματα. Εἰδικά ὁ Εὐσέβιος ἦταν τότε ἡ φωνή τῆς Ἐκκλησίας, πού ἀγωνιζόταν νά πετύχει τήν πλήρη της ἐλευθερία, τή δική της ἔκφραση.

Ἡ ζωντανή παράδοση ὁμως συνεχίζει ἐλεύθερη τό ἔργο της, ἀναδιατυπώνεται σέ λαϊκά κείμενα –ἄν καί πολλές φορές μέ ἐπίσακτα στοιχεῖα– ὅποτε ὄχι μόνο δέν περριττεύει, ἀλλά συγκερατεῖ τήν ἀλήθεια ἢ, ἔστω, κάποια μέρη της, τά ὁποῖα ἐνίοτε παρρακάμπτουν ἄλλα λόγια καί καθωσπρέπει κείμενα. Αὐτό πρέπει νά ἰσχύει μέ τήν *Inventio Crucis*. Ὅπως καί νᾶναι ὁμως κάθε θεωρία δέν ἀποτελεῖ ἀπόδειξη. Βοηθᾷ ἀπλῶς νά βλέπει κανεῖς τά πράγματα χωρίς φόβο ἢ πάθος. Νά πιστεύει ὅτι σέ ἕναν χῶρο μέ κατάλοιπα τῆς ζωῆς καί τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ ὑπῆρξαν καλοπροαίρετοι ἄνθρωποι πού τά χειρίσθηκαν μέ εἰλικρίνεια καί καθαρότητα, κυρίως φόβο Θεοῦ. Ἐάν πλαστογραφοῦσαν τήν ἱστορία δέν θά ἦταν ἐμπαιγμός τοῦ Θεοῦ; Ἐδῶ λοιπόν χρειάζεται ἡ πίστη, πού πρὸς τό παρόν προηγεῖται τῆς ἐπιστημονικῆς ἀλήθειας.

Ἐκτός ἀπό τόν τόπο ἐνδιαφέρει ὁ χρόνος τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ πού σύμφωνα πάλι μέ τήν *Inventio Crucis* [A] συνέβη στίς 3 Μαΐου (325): «quinto nonarum Maiarum». Κι αὐτή ἡ πληροφορία δέν μπορεῖ νά εἶναι στόν ἀέρα. Εἶναι ἡ τελευταία ἡμέρα τῆς ἐξαήμερης ῥωμαϊκῆς γιορτῆς «Floralia», κάτι πού δικαιολογεῖ τή σχέση τοῦ Σταυροῦ μέ τά ἄνθη, τόσο ἐξηρμένη σέ λατρεία καί τέχνη. Δέν μπορεῖ νά ἀποκλεισθεῖ ἐπομένως ὅτι πρόκειται γιά τή Φανέρωση (ἀνακάλυψη) τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, ἐνῶ ἡ γνωστή Ὑψωση, κατά πᾶσα πιθανότητα συνέβη στίς 14 Σεπτεμβρίου 335, στά ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως (13 Σεπτεμβρίου). Ἡ προτίμηση τῆς Ἀγίας Ἐλένης στή γιορτή τῶν Ἀνθέων –γνωστό τό γοῦστο καί ἡ εὐαισθησία τῶν γυναικῶν στά ἄνθη!– δέν ἐκπλήττει, ἐπειδὴ δέν πρέπει νά διαφεύγει, ὅτι ἦταν Ρωμαῖα αὐγούστα καί ἐκπρόσωπος Ρωμαίου Αὐτοκράτορα, ἐνεργώντας γιά τήν ἀνανέωση/renovatio τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους. Μία τέτοια εὐοίωνη ἡμέρα συντελοῦσε καλύτερα νά ἀφομοιώσει ὁ χριστιανός ρωμαῖος ὑπήκοος μέ τή βοήθεια τοῦ συμβολισμοῦ της τό ὑψιστο εὖρημα, ὄργανο θανάτου, ἀλλά καί σύμβολο ζωῆς. Ἐτσι ἔκλεινε ὀριστικά μέ ρωμαϊκά ἄνθη τό ἄγος πού εἶχε προκαλέσει κάποτε ὁ Πόντιος Πιλάτος. Θά ἦταν τά λουλούδια τῆς Ἐλένης καί ὅλου τοῦ κράτους στόν τάφο τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ;

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. H. BERGEHAMMAR: *How the Holy Cross was found*, Στοκχόλμη, 1991, 154 κ.ἑξ., 255 κ.ἑξ.
2. ΜΕΛΙΤΩΝ ΣΑΡΔΕΩΝ: *Περὶ Πάσχα*, §§1. 94: «ἐν μέσῳ Ἱερουσαλήμ».
3. ΚΑΛΟΚΥΡΗΣ ΚΩΝ.: *Τὸ ἀρχιτεκτονικὸ συγκρότημα τοῦ ναοῦ τῆς Ἀναστάσεως Ἱεροσολύμων...*, Θεσσαλονίκη 1999, 35 κ.ἑξ.

TINA ME ΛΕΓΟΥΣΙΝ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΕΙΝΑΙ;

41. Ποιά εἶναι ἡ σπουδαιότητα τῶν θαυμάτων τοῦ Ἰησοῦ;

Πρωτ. Κωνσταντίνου Παπαθανασίου,
Ἐφημ. Ἰ.Ν. Κοιμ. Θεοτόκου Παλαιοῦ Φαλήρου, Ἰ.Μ. Νέας Σμύρνης

ΤΟ ΠΛΗΘΟΣ τῶν θαυμάτων τοῦ Ἰησοῦ πού καταγράφονται σά Εὐαγγέλια καταδεικνύουν τόν ἄμεσο σύνδεσμό τους μέ τή διακήρυξη τῆς ἔλευσης τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Ὅσοι ὑποστηρίζουν τή συνεπῆ ἐσχατολογία θεωροῦν τά θαύματά του ὡς κατ' ἐξοχήν σημεῖα τῆς βασιλείας του καί τό μεταίχμιο τοῦ τέλους τοῦ παρόντος αἰῶνος. Ἡ διαβεβαίωση τοῦ Κυρίου ὅτι «ἂν ἐγώ μέ τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ βγάξω τά δαιμόνια, αὐτό σημαίνει πώς ἔφθασε σέ σᾶς ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ» (Μτ. 12,28· Λκ. 11,20) ἀποτέλεσε τή βάση γιά τόν C.H. Dodd, νά ὑποστηρίξει ὅτι τά θαύματα τοῦ Ἰησοῦ συνιστοῦν πραγματικές φανερώσεις τῆς παρούσας βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Κατ' ἄλλους τά θαύματα σηματοδοτοῦν τήν ἐγκαινίασθεισα βασιλεία καί προμηνύουν τήν κοσμική ἀναστοιχείωση καί τελική ὀλοκλήρωση πού θά ἐπέλθει μέ τήν πλήρη φανέρωση τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ.

Ἀπό τήν ἐποχή τοῦ Ἡσαΐα προφητεύεται ἡ ἐποχή τῆς σωτηρίας, τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ κατά τήν ἀποκαλυπτική σκέψη, ὅπου οἱ κουφοί θά ἀκοῦν, οἱ τυφλοί θά βλέπουν, οἱ ταπεινοί θά χαίρονται κοντά στόν Κύριο, οἱ φτωχοί θά εὐφραίνονται γιά τόν Ἅγιο Θεό, ὁ τύραννος θά ἀφανιστεῖ καί ὄλοι οἱ κακόβουλοι θά ἐξοντωθοῦν (29,18-20· 35,5 ἕξ· 61,1). Στή μεσοδιαθηκική ἀποκαλυπτική γραμματεία

τονίζεται, ὅτι στόν μέλλοντα αἰῶνα οἱ νεκροί θά ξαναζήσουν καί τά νεκρά σώματα θά ἀναστηθοῦν (Δαν. 12). Ὅλες αὐτές οἱ προρρήσεις δείχνουν τό ἐσχατολογικό καί ἀποκαλυπτικό ὑπόβαθρο τῶν θαυμάτων τοῦ Ἰησοῦ, πού ἀναγγέλλουν τόν ἐρχομό τῆς βασιλείας του, τῆς σωτηρίας καί τῆς ἀπολύτρωσης.

Τό β' σημεῖο πού ἐπισημαίνεται μέ τήν πραγματοποίηση ὑψηλοῦ ἀριθμοῦ θαυμάτων τοῦ Ἰησοῦ εἶναι ἡ ταυτότητά του ὡς ἐσχατολογικοῦ μεσίτη τοῦ Θεοῦ, πού μέ τά θαύματά του ἐπιβεβαιώνει τή μεσσιανικότητά του. Γι' αὐτό πολλοί χριστιανοί τοῦ 1^{ου} αἰ. καί μερικοί Ἰουδαῖοι θεώρησαν τόν Μωυσῆ καί τά θαυμαστά γεγονότα τῆς Ἐξόδου, ὅπως καί ἐκεῖνα τῶν προφητῶν, ὡς προτύπωση μειζόνων καί τελειότερων ὅσων συμβαίνουν μέ θεία αὐθεντία ἀπό τόν Κύριο (Πράξ. 3,22-23).

Συνοπτικά, τά θαύματα τῶν εὐαγγελικῶν διηγήσεων ὑπηρετοῦν πρωτίστως τόν σκοπό νά διακηρύξουν τό «καινόν» τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ μέσα στήν ἀνθρώπινη ἱστορία καί μέσα στόν παλαιστινικό ἰουδαϊσμό εἰδικότερα. Σύνάμα, συνιστοῦν τίς αὐθεντικές μαρτυρίες γιά τήν κατανόηση ἀπό τοὺς ἀνθρώπους τῆς μεσσιανικότητος τοῦ Ἰησοῦ, μέσα σέ πλαίσιο θεϊκῆς ἀποκάλυψης.

Ὁ ἁγιασμός τῶν δώρων ἀλλά καί τῶν πιστῶν στή θεία Λειτουργία

Τοῦ Παναγιώτη Ἱ. Σκαλτσῆ
Ἄναπλ. Καθηγητῆ Α.Π.Θ.

ΤΗΝ ΩΡΑ τοῦ καθαγιασμοῦ στίς Λειτουργίες Χρυσοστόμου, Μ. Βασιλείου καί σέ ἄλλες, ὅπως π.χ. τοῦ ἁγίου Ἰακώβου, ἡ ἐπίκληση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος δέν γίνεται μόνο γιά τή μεταβολή τῶν Τιμίων Δώρων σέ σῶμα καί αἷμα Χριστοῦ, ἀλλά καί γιά ὅλους τούς πιστούς. Ὁ λειτουργικός τύπος τῆς Ἐπίκλησης ἔχει ὡς ἐξῆς: «Κατάπεμψον τό πνευμά σου τό ἅγιον ἐφ' ἡμᾶς καί ἐπί τά προκείμενα δῶρα ταῦτα» (Λειτουργία Χρυσοστόμου).

Τό Ἅγιο Πνεῦμα, λοιπόν, δέν ἁγιάζει μόνο τά δῶρα, ἀλλά καί ὅλα τά μέλη πού εἶναι οἱ πιστοί μεταμορφώνοντάς τους στό δοξασμένο σῶμα τοῦ Χριστοῦ, τήν Ἐκκλησία¹. Στή Λειτουργία τοῦ Μ. Βασιλείου ἀμέσως μετά τήν ἐπίκληση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ὁ λειτουργός εὐχεται: «Ἡμᾶς δέ πάντας, τούς ἐκ τοῦ ἑνός ἄρτου μετέχοντας ἐνώσαις ἀλλήλοις εἰς ἑνός Πνεύματος Ἁγίου Κοινωνίαν». Τό Ἅγιο Πνεῦμα εἶναι παρόν σέ ὀλόκληρη τήν εὐχαριστιακή σύναξη. Συνάγει τό θεσμό τῆς εὐχαριστοῦσης Ἐκκλησίας² καί ἐμπνέει τήν κοινωνία μεταξύ τῶν πιστῶν σέ συνδυασμό πάντοτε μέ τή μετοχή τους στό Δεῖπνο τῆς Εὐχαριστίας³. «Τό Πνεῦμα ποτιζόμενοι, τόν Χριστό πίνουμεν» σημειώνει ὁ Μέγας Ἀθανάσιος⁴.

Ἀπό τά ἀνωτέρω γίνεται σαφές γιατί τήν ὥρα τῆς ἐπικλήσεως ἡ ἔλευση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἀφορᾶ καί σέ ὅλους τούς πιστούς καί ὄχι μόνο στόν ἱερέα, ὅπως γράφει χαρακτηριστικά ὁ ἅγιος Συμεών Θεσσαλονίκης⁵ ἀπηχώντας προφανῶς κάποιες κληρικαλιστικές ἀντιλήψεις πού ἴσχυαν καί στήν ἐποχή του. Σκοπός ἄλλωστε καί ἔργο τῆς ὅλης μυσταγωγίας, κατά τό σπουδαῖο βυζαντινό θεολόγο τοῦ 14^{ου} αἰ. καί ἐρμηνευτῆ τῆς θ. Λειτουργίας Νικόλαο τόν Καβάσιλα, εἶναι «τό ἁγιασθῆναι τά δῶρα καί ἀγιάσαι τούς πιστούς»⁶.

Μία ἄλλη διατυπωθεῖσα ἐρμηνεία τοῦ γεγονότος ὅτι τό Ἅγιο Πνεῦμα κατά τόν καθαγιασμό τῶν Τιμίων Δώρων κατέρχεται «ἐφ' ἡμᾶς», εἶναι ὅτι αὐτό ἀφορᾶ σέ ὀλόκληρη τήν κτίση⁷, ἡ ὁποία μάλιστα στό πρῶτο μέρος τῆς Ἄναφορᾶς τοῦ Μεγάλου Βασιλείου φαίνεται νά λατρεύει τό Θεό καί νά ἀναπέμπει δοξολογία, «ὅτι τά σύμπαντα δοῦλα σα».

Χωρίς νά ἀποκλείεται μία τέτοια ἐκδοχή, θεωροῦμε πιό σωστή τήν πρώτη, γιά τόν ἀπλουστατο λόγο ὅτι ὁ ἁγιασμός, ἡ ἀνακαίνιση καί ἡ μεταμόρφωση τοῦ κόσμου, ἡ κατάφαση δηλαδή τῆς Εὐχαριστίας στή δημιουργία, ἀναδεικνύεται περισσότερο μέ τόν καθαγιασμό τοῦ ἄρτου καί τοῦ οἴνου⁸. Αὐτά

είναι, ὅπως γράφει ὁ ἱερός Καβάσιλας, οἱ ἀπαρχές τῆς ζωῆς, οἱ καρποὶ καὶ τὰ δῶρα τοῦ κόσμου στό Θεό, ὁ ὁποῖος ὡς ἀντίδωρο μᾶς προσφέρει «ἄρτον ζῶντα καὶ ποτήριον ζωῆς αἰωνίου»⁹.

Θά μπορούσε τέλος νά ἀποδεχθεῖ κανεὶς ὅτι τό «ἐφ' ἡμᾶς» ἀφορᾶ στοὺς λειτουργοὺς ἱερεῖς σέ περίπτωση πού γίνεται συλλείτουργο¹⁰. Τί γίνεται ὁμως ὅταν ἡ θεία Λειτουργία τελεῖται μόνο ἀπό ἓναν ἱερέα; Ἐάν οἱ ἅγιοι Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος καὶ Μ. Βασίλειος, ὅταν συνέτασσαν τὴν Ἀναφορά τῆς Λειτουργίας των, συνέδεαν τὴν ἐπίκληση, ὡς πρὸς τό «ἐφ' ἡμᾶς», μόνο μέ τούς προεστῶτες τῆς συνάξεως, τότε γιατί στό ἴδιο κείμενο ὁμιλοῦν γιά ὄλο τό πληρωμα ὡς «κοινωνία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος» ἀμέσως μάλιστα μετά τὴν προσέλευση στό ποτήριον καὶ τὴν μετάληψη τῆς θείας Εὐχαριστίας;

Τό θέμα χροῖζει περαιτέρω θεολογικῆς προσέγγισης μέ σημεῖο ἀναφορᾶς πάντοτε, ὅτι ἡ θ. Λειτουργία ἀπό τὴν ἀρχὴ ὡς τό τέλος στοχεύει στόν ἁγιασμό τῶν τιμιῶν δώρων, ἀλλά καὶ στόν ἁγιασμό τοῦ πληρώματος τῆς Ἐκκλησίας, κληρικῶν καὶ λαϊκῶν, διὰ «τῶν πνευματικῶν ὕμνων»¹¹, «τάς προτελείους εὐχάς, καὶ ἱερολογίας, καὶ ᾠδὰς ἱεράς καὶ ἀναγνώσεις»¹², καὶ κυρίως μέ τὴν ἐπίκληση ἢ ὁποία συνιστᾶ τὴν κορυφωση τῆς εὐχαριστιακῆς θυσίας¹³. Κατ' αὐτὴν σύμφωνα μέ ἓνα παλαιότατο ἀλεξανδρινό Εὐχολόγιο, αὐτό τοῦ Σεραπίωνος Θμουέως, τοῦ 4^{ου} αἰ., ὁ ἄρτος γίνεται «σῶμα τοῦ Λόγου», τό ποτήριον «αἷμα τῆς ἀληθείας» καὶ οἱ κοινωνοῦντες, ὁ λαός τοῦ Θεοῦ, ἀξιῶνται κάθε προκοπῆς «εἰς κатарγησιν τοῦ πονηροῦ καὶ εἰς βεβαίωσιν τῆς Ἐκκλησίας»¹⁴.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Μ. QUENOT, *Ἡ εἰκόνα ὁδηγός στή θεία Εὐχαριστία*, «Τέρτιος», Κατερίνη 2004, σ. 133.
2. ΙΕΡΟΜΟΝΑΧΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ: *Ἡ θεία Λειτουργία*. Σχόλια, Ἁγιον Ὄρος³ 1993, σ. 279. Ι. Μ. ΦΟΥΝΤΟΥΛΗ, «Τό Ἅγιον Πνεῦμα ἐν τῇ λειτουργικῇ ζωῇ τῆς Ἐκκλησίας», ἐν *Λειτουργικά Θέματα Α'*, Θεσσαλονίκη 1977, σσ. 67-85.
3. Ι. Σ. ΠΕΤΡΟΥ: *Ἐνότητα καὶ διάσπαση τῆς κοινωνίας τῶν πιστῶν κατὰ τόν Μ. Βασίλειον*, Θεσσαλονίκη 1983, σσ. 66-68.
4. *Πρὸς Σεραπίωνα Πρῶτη Ἐπιστολή*, PG 26, 576A.
5. PG 155, 736D: «Τό Πνεῦμά σου ἐξαπόστειλον εἰς ἐμέ τε καὶ τὰ προκειμένα δῶρα».
6. *Εἰς τὴν θείαν Λειτουργίαν...*, Sources Chrétiennes 4bis, 236.
7. Π. ΜΕΛΕΤΙΟΥ (KALMAR) ULM: *Θεολογικό περιεχόμενο τῆς Ἁγίας Ἀναφορᾶς στή θεία Λειτουργία τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου καὶ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου* [Μεταπτυχιακὴ Ἔργασια], Θεσ/νίκη 2001, σσ. 53-54.
8. ΕΥΘΥΜΙΟΥ (Ἐπισκόπου Ἀχελώου): «Κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα», ὁ κοσμολογικός χαρακτήρας τῆς θείας Λειτουργίας», ἐν *Συμπόσιον Πνευματικόν ἐπὶ χρυσῷ Ἰωβηλαίῳ Ἱερωσύνης τοῦ Μητροπολίτου Πατρῶν Νικοδήμου* (1939-1989), Ἀθήναι 1989, σσ. 511-527.
9. *Εἰς τὴν θείαν Λειτουργίαν...*, Sources Chrétiennes 4bis, 50.
10. Β. ΜΠΑΚΟΓΙΑΝΝΗ (Ἀρχιμ.): *Ναός, ἱερέας, θ. Λειτουργία, θ. Κοινωνία*, ἐκδ. «Θαβώρ», Ἀργίνο 2012, σ. 72.
11. ΚΥΡΙΛΛΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ, *Ε' Μυσταγωγικὴ Κατήχησις*, Sources Chrétiennes 126, 154.
12. ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΚΑΒΑΣΙΛΑ, *Εἰς τὴν θείαν Λειτουργίαν*, Sources Chrétiennes 4bis, 70.
13. ΣΚΑΛΤΣΗ Π. Ι.: «Εὐχαριστία καὶ θυσία», ἐν *Λειτουργικῆς Μελέτες II*, ἐκδ. Π. Πουρναρᾶ, Θεσσαλονίκη 2006, σσ. 99-118.
14. Μ. Ε. JOHNSON, *The prayers of Sarapion of Thmuis* [Orientalia Christiana Periodica 249], Roma 1995, σ. 48.

30. Βασικά θέματα τῆς κατήχησης

Ἀλεξάνδρου Σ. Καριώτογλου,
Δρος Θεολογίας

Τό Ἅγιο Πνεῦμα

Τό τρίτο πρόσωπο τῆς Ἁγίας Τριάδος εἶναι τό Ἅγιο Πνεῦμα. Στή διαδικασία τῆς κατήχησης ἴσως, ἀποτελεῖ τό δυσκολότερο θέμα διαπραγματεύσεως. Ὡστόσο θά τό ἐπιχειρήσουμε μέ τόν κατά τό δυνατό κατανοητό τρόπο. Ὁ Ἄπ. Παῦλος ἀναφέρει στήν πρός Ἐφεσίους ἐπιστολή του ὅτι «ἡ Ἐκκλησία εἶναι τό σῶμα τοῦ Χριστοῦ, εἶναι ἡ πληρότητα ἐκεῖνου ὁ ὁποῖος μέ τήν παρουσία του γεμίζει πλήρως τά πάντα» (Ἐφεσ. 1,23). Ἡ Ἐκκλησία λοιπόν, εἶναι σῶμα, ἀφοῦ ἔχει ὡς κεφαλή τόν ἴδιο τόν Χριστό καί ταυτόχρονα εἶναι πλήρωμα, ἀφοῦ τήν ζωογονεῖ τό Ἅγιο Πνεῦμα, τήν γεμίζει ἀπό τή θεότητα, διότι ἡ θεότητα κατοικεῖ σωματικά μέσα σ' αὐτήν, ὅπως ἀκριβῶς κατοικοῦσε μέσα στή θεωθεῖσα ἀνθρώπινη φύση τοῦ Χριστοῦ. Μποροῦμε λοιπόν νά ποῦμε αὐτό πού ἀναφέρει ὁ ἅγιος Εἰρηναῖος, ὅτι «ὅπου Ἐκκλησία, ἐκεῖ καί τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ καί ὅπου τό Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ἐκεῖ ἡ Ἐκκλησία καί ὅλη ἡ χάρις»¹. Ποιά εἶναι ἐκεῖνα τά στοιχεῖα, τά ὁποῖα θά χρειαστεῖ νά διαδαχθεῖ ὁ κατηχούμενος;

1. Τό Ἅγιο Πνεῦμα εἶναι τό τρίτο Πρόσωπο τῆς Ἁγίας Τριάδος. Εἶναι ἡ τρίτη ὑπόσταση τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἡ μόνη πού δέν ἔχει τήν εἰκόνα της σέ ἄλλο πρόσωπο. Παραμένει ἀφανέρωτο

ὅσον ἀφορᾷ στό πρόσωπο, κρυμμένο, παρασιωπούμενο σ' αὐτή τήν ἴδια τήν ἐμφάνισή Του. Ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Ναυζιανζηνός στόν Ε' Θεολογικό του Λόγο περί τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀποδίδει σ' αὐτό τά ἴδια χωρία πού ἀποδίδονται στήν Ἁγ. Τριάδα: «Ἦν τό φῶς τό ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τόν κόσμον», ὁ Πατήρ. «Ἦν τό φῶς τό ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τόν κόσμον», ὁ Υἱός. «Ἦν τό φῶς τό ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τόν κόσμον», ὁ ἄλλος Παράκλητος. Ἦν καί ἦν καί ἦν· ἀλλ' ἔν ἦν. Φῶς καί φῶς καί φῶς, ἀλλ' ἔν φῶς, εἷς Θεός. Τοῦτο ἦν ὁ καί Δαβίδ ἐφαντάσθη πρότερος λέγων· «Ἐν τῷ φωτί σου ὀψόμεθα φῶς». Καί τώρα ἡμεῖς εἶδομεν καί κηρύσσομεν ὅτι τό «σου» σημαίνει τόν Πατέρα, τό φῶς ἐξ οὗ τό «φῶς», ὁ Υἱός, καί «ἐν τῷ φωτί» δῆλον ὅτι τό Πνεῦμα τό ἅγιον»².

2. Τό Ἅγ. Πνεῦμα ἀποστέλλεται διά τοῦ Υἱοῦ ἀπό τόν Πατέρα γιά νά μαρτυρήσει περί τοῦ Υἱοῦ, ὅπως ὁ Υἱός ἦλθε ἐξ ὀνόματος τοῦ Πατρός γιά νά κάνει γνωστόν τόν Πατέρα, ὅπως ἀναφέρει ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης: «Ὅταν ἔρθει ὁ Παράκλητος πού θά σᾶς τόν στείλω ἐγώ ἀπό τόν Πατέρα, τό Πνεῦμα τῆς Ἀληθείας, πού ἐκπορεύεται ἀπό τόν Πατέρα,

αὐτός θά ἐρμηνεύσει τήν ἀποστολή μου» (Ίω. 15,26), δηλαδή ἀπό μία ἀποψη τό ἔργο τοῦ Χριστοῦ προετοίμαζε τό ἔργο τοῦ Ἁγ. Πνεύματος: «φωτιά ἦρθα νά βάλω στή γῆ καί τί ἄλλο θέλω ἄν ἔχει κιόλας ἀνάψει!» (Λουκ. 12,49). Αὐτή ἡ φωτιά ἦρθε κατά τήν Πεντηκοστή. Ὁ Χριστός ἐπανέρχεται στόν Πατέρα γιά νά κατέλθει τό Ἁγ. Πνεῦμα ὅπως λέει ὁ ἴδιος ὁ Χριστός: «κι ὁμως, ἐγώ σᾶς λέω τήν ἀλήθεια σᾶς συμφέρει νά φύγω ἐγώ. Γιατί, ἄν ἐγώ δέν φύγω, δέ θά ἔρθει σέ σᾶς ὁ Παράκλητος· ἐνῶ ἄν πάω ἐκεῖ, θά τόν στείλω σέ σᾶς» (Ίω. 16,7).

3. Τό Ἁγ. Πνεῦμα εἶναι τό Πρόσωπο πού ιδρύει τήν ἱστορική Ἐκκλησία, δημιουργώντας ἀπό τόν Σταυρό καί τήν Ἀνάσταση τοῦ Ἰησοῦ τόν ἄξονα τῆς ἱστορίας. Αὐτό, πού ὀδηγεῖ τήν Ἐκκλησία «εἰς πᾶσαν τήν ἀλήθειαν». «Χωρίς τήν Πεντηκοστή», ἀναφέρει ὁ Ν. Νησιώτης, «ἡ κλήση τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τοὺς Δώδεκα Ἀποστόλους παραμένει ἓνα γεγονός χωρίς συμπλήρωση καί πληρότητα καί ἡ σωτηρία του εἶναι χωρίς δυνατότητα μεταδόσεως στήν ἱστορία»³. Μέ τό γεγονός τῆς Πεντηκοστῆς ἐπέρχεται ἡ ἄρμονία στό Σῶμα τοῦ Χριστοῦ, τήν Ἐκκλησία. Ὁ π. Δ. Στανιλοάε λέγει: «Τό Πρόσωπο πού δημιουργεῖ ἓνα μοναδικό Σῶμα ἀπό ὅλους τοὺς πιστοὺς πού ὁ καθένας εἶναι προικισμένος μέ τό δικό του διαφορετικό χάρισμα, εἶναι τό Ἁγ. Πνεῦμα. Συνδέει τοὺς ἀνθρώπους τόν ἓναν μέ τόν ἄλλον καί δημιουργεῖ

στόν καθένα τή συνείδηση ὅτι ἀνήκει σ' ὅλους τοὺς ἄλλους. Ἐντυπώνει στοὺς πιστοὺς τήν πεποιθήση ὅτι τό χάρισμα τοῦ καθενός ὑπάρχει χάριν τῶν ἄλλων. Αὐτό εἶναι πού δίνει στήν Ἐκκλησία τή φύση ἑνός συνόλου καί ἀπ' ὅλα τά μέρη τῆς σχηματίζει μοναδική ἐνότητα καί ἔτσι τῆς δίνει τόν χαρακτήρα τῆς καθολικότητος πού ἐκφράζει τήν ἐλληνική λέξη γι' αὐτή τήν ἐννοια τῆς ὁλότητος: καθολικότητα»⁴.

Τό Ἁγιο Πνεῦμα μοιράζει καί παρειαρίζεται στόν καθένα πιστό μέ ἓνα διαφορετικό χάρισμα ἢ μέ ἀμοιβαίως ἀνεξάρτητες δωρεές πού, οὔτε ἐξομοιώνουν ὅλα τά μέλη, οὔτε τοὺς ἐπιτρέπουν νά ἐργάζονται ἀπομονωμένα τό ἓνα ἀπό τό ἄλλο, γιατί οὔτε ἓνα μέλος δέν μένει ἀνεξάρτητο ἀπό τά ἄλλα. Λέει πάνω σ' αὐτό ὁ Μ. Βασίλειος: «Ἀλλά τό Πνεῦμα γίνεται ἐπίσης κατανοητό ὡς ὅλον ὑπάρχον εἰς τά μέρη διὰ τῆς διανομῆς τῶν χαρισμάτων. Διότι ἄν καί οἱ δωρεές καί ἡ χάρις πού ὁ Θεός μᾶς ἔχει δώσει μπορεῖ νά διαφέρουν, εἴμαστε βεβαίως μέλη ὁ ἓνας τοῦ ἄλλου. Συνεπῶς «δέν μπορεῖ νά πεῖ τό μάτι στό χέρι: «ἐγώ δέν ἔχω τήν ἀνάγκη σου», οὔτε τό κεφάλι στό πόδι: «δέν σᾶς χρειάζομαι» (Α΄ Κορ. 12,21). Ὅλα μαζί συγκροτοῦν τό πλήρες Σῶμα τοῦ Χριστοῦ μέσα στήν ἐνότητα τοῦ Πνεύματος καί παρέχουν ἀμοιβαία τό ἓνα στό ἄλλο ἀπό τά χαρίσματα τους τό ὄφελος πού καθένα χρειάζεται»⁵.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. ΕΙΡΗΝΑΙΟΥ, Περὶ αἱρέσεων, PL 7,966C.
2. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, Λόγος ΛΑ΄, Θεολογικός Ε΄, Περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, PG 36, 196.
3. NISSIOTIS N., Report on the Second Vatican Council, Ecumenical Review 18(1966) 194-195.
4. ΣΤΑΝΙΛΟΑΕ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ: Θεολογία καί Ἐκκλησία, ἔκδ. Τῆνος, Ἀθήνα 1989, σ. 52.
5. Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Περὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, PG 32, 171 A-B.

Ἡ Ὑψωση τοῦ Τιμίου Σταυροῦ

Ἄρχιμ. Κυπριανοῦ Γλαρούδη,
Γραμματέως τῶν Συνοδικῶν Δικαστηρίων

*«Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν
καὶ ἀράτω τὸν Σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖτω μοι».*

Η ΑΝΑΔΥΣΗ τῆς Ἑορτῆς τῆς Ὑψώσεως τοῦ Τιμίου Σταυροῦ τῆς 14ης Σεπτεμβρίου, μέσα ἀπὸ τὰ ἱστορικά στοιχεῖα, ἀποκτᾶ λειτουργικὴ καὶ πνευματικὴ διάσταση στὴ ζωὴ τῆς Ἐκκλησίας. Δέν ἀποτελεῖ ἀπλῶς μία ἀνάμνηση γεγονότων τοῦ παρελθόντος, ἀλλὰ ἀναφέρεται στὴν πορεία τῆς ζωῆς κάθε ἀνθρώπου. Οἱ δύο Κυριακές, πρό καὶ μετὰ τὴν Ὑψωση ἔχουν καθαρὰ μιμητικὸ χαρακτῆρα. Καλεῖται ὁ χριστιανὸς νὰ μιμηθεῖ τὸν Σταυρὸ τοῦ Χριστοῦ μέ τὴν ἔννοια τῆς μετοχῆς καὶ τῆς κοινωνίας στὴν δική Του ζωὴ, στό δικό Του Πάθος. Ἡ μίμηση αὐτὴ δέν ἀφήνει περιθώρια παρεκκλίσεων. Ἡ ἀνάγκη τῆς μίμησης πού προέρχεται ἀπὸ τὴν ἱστορικότητα τῆς Ἑορτῆς τῆς Ὑψώσεως, ταυτίζεται μέ τὴν αἴσθηση τῆς πικρίας καὶ τῆς αἰσθησης τῆς ἐγκατάλειψης ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, πού πολλές φορές ἐπάγεται ἡ ἄρση τοῦ Σταυροῦ σὲ κάθε γνήσιο μαθητὴ Του.

Ἄναφέρει τὸ Εὐαγγελικὸ Ἀνάγνωσμα: «Ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὸν Σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθεῖτω μοι». Οἱ προϋποθέσεις ἄρσης τοῦ Σταυροῦ πού ἀποτελοῦν προϋποθέσεις ἀποκο-

πῆς τοῦ παλαιοῦ ἀνθρώπου, τῆς νέκρωσης τῶν παθῶν καὶ τῆς ὑπομονῆς τῶν δοκιμασιῶν, δέν συνιστοῦν ἀσφαλῶς ὄρους συμβολαίου ἢ τήρησης μίας δικανικῆς ἔννοιας, ἀλλὰ δείκτες προσανατολισμοῦ, καὶ τρόπους ζωῆς γιὰ κάθε χριστιανό.

Βασικὸ στοιχεῖο τῆς ἐν Χριστῷ ζωῆς καὶ τῆς πορείας πρὸς τὸ καθ' ὁμοίωσιν ἀποτελεῖ ἡ ἄσκηση τῆς ἐλευθερίας, βασικὸ ἀγαθὸ καὶ θεῖο δῶρο στὴν ἀνθρώπινη φύση. Τὸ κάλεσμα μέ βία τῆς ἄσκησης τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἀνθρώπου φανερώνει τὴν ἀληθινὴ βιωτὴ τῆς ἐν Χριστῷ θείας Ἀποκαλύψεως, ἀνόθευτη, μὴ ἀναγκαστικὴ πού δημιουργεῖ πνευματικούς καρπούς.

Εἶναι χριστιανικὸ γνῶρισμα τὸ κάλεσμα ὡς ἐπιλογή, μέ τὸ ὅποιο ὁ Χριστὸς δέν ἐξαναγκάζει κανέναν ἄνθρωπο νὰ τὸν ἀκολουθήσει, δέν ἐπιθυμεῖ νὰ ἔχει ὀπαδοὺς. Ἔχει δικαίωμα ὁ ἄνθρωπος στὴν ἐπιλογή, πού ἀπορρέει ἀπὸ τὸ αὐτεξούσιο καὶ ἄφησε ἐλεύθερη τὴν ἀνθρώπινη θέληση, νὰ διαλέγει ἂν θὰ ἀκολουθήσει τὴν ἀρετὴ ἢ ἂν θὰ ἐξακολουθήσει νὰ πορεύεται στὴν κακία, ὅπως χαρακτηριστικὰ σημειώνει ὁ ἱερός

Χρυσόστομος. Είναι βασική ποιμαντική αρχή ο σεβασμός της ανθρώπινης ελευθερίας και επιλογής. Ήξαναγκασμός ή απειλές δεν αποτελούν αφορμές για την εμπειρία της συνοδοιπορίας με τον Χριστό, λαμβάνοντας τον σταυρό του ο κάθε ένας πιστός.

Ο λόγος του Χριστού όμως δεν σταματά στο «ὅστις θέλει» μόνον, αλλά συνεχίζει. Έδωσε και πάλι στον άνθρωπο την βεβαία ἐλπίδα ότι θά ἀναστηθεῖ μαζί με τον Χριστό, θά νικήσει μέσα του τό κακό και τά πάθη, θά συμφιλιωθεῖ με τον Θεό, θά ζήσει τό μυστήριο τῆς καταλλαγῆς. Ὅπως ἀκριβῶς συνέβη με τον Χριστό, ἔτσι και με τον χριστιανό, δέν ὑπάρχει ἀνάσταση και καινούρια ζωή χωρίς τον σταυρό και τον θάνατο. Συσταυροῦται με τον Χριστό για νά νικῶσει μέσα του, με τήν δύναμη του Σταυροῦ, τήν δύναμη του κακοῦ, και νά γίνει καινούριος ἄνθρωπος.

Ἡ ἐνίσχυση αὐτῆς τῆς ἐλευθερίας και τῆς ἐπιλογῆς φανερώνονται στήν προτροπή του Χριστοῦ «ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἔλθειν ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν». Ἡ ἄσκηση τῆς ἐλευθερίας στό θέλημα του ἀνθρώπου για νά ἀκολουθήσει τον Χριστό εἶναι αὐτό πού καταξιώνει αὐτήν τήν ἄρση του Σταυροῦ. Τήν θελημένη ἄρση τῶν πόνων, βασάνων, τῆς πίκρας πού ἔχει κάθε ἄνθρωπος, εἰδικά ὅταν ἀποφασίζει νά πορευθεῖ με τον ἴδιο τον Χριστό.

Γνώρισμα αὐτῆς τῆς ἐλευθερίας εἶναι ἀκριβῶς αὐτή ἡ αὐταπάρνηση του ἑγῶ. Αὐτή φανερώνει ὁ ἴδιος ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος μᾶς προσκαλεῖ στήν ἄρση του σταυροῦ. Αὐτήν τήν αὐταπάρνηση τήν ἔδειξε με τή ζωή και τό παράδειγμα Του, στό Πάθος και στον Σταυρό. Ὑπέ-

μεινε ταπεινώσεις, ἐξευτελισμούς, ἐμπτισμούς και ραπίσματα. Αὐτά ὅλα τά σωτήρια για τόν ἄνθρωπο παθήματα στήν πορεία προς τον Σταυρό λειτούργησαν ὡς φάρμακα θεραπείας τῆς νοσοῦσης και πεπτωκυίας ἀνθρωπίνης φύσεως. Ἡ ἀποδοχή ὅμως αὐτή πρέπει νά ξεφύγει ἀπό τον πρόσκαιρο ἐνθουσιασμό και τήν ἐπιπολαιότητα. Ἡ ἐπιπολαιή ἄρση ἢ περισσότερο ἢ ἀποδοχή με τά λόγια, στήν διάρκεια τῆς συμπόρευσης ἐξανεμίζει κάθε προσπάθεια.

Ἡ θυσία του ἀνθρωπίνου θελήματος του πιστοῦ, ἀποτελεῖ τήν ἀπόφαση και τήν ἀπάντηση στήν πρόσκληση για νά γευθεῖ ἀκριβῶς τίς θεῖες δωρεές. Θά χρειαστεῖ δηλαδή νά θυσιάσει τό ἐγώ του και τά ἐπικίνδυνα παρακλάδια του. Θά χρειαστεῖ νά ἀρνηθεῖ τά ὑλικά και γήινα στοιχεῖα πού παραμορφώνουν τό πνευματικό του κάλλος και λειτουργοῦν ἀνασχετικά στήν ἐν Χριστῷ πορεία του.

Ὁμολογουμένως παραξενεύει ὁ λόγος του Χριστοῦ: «και ἀράτω τον σταυρόν αὐτοῦ». Ἡ πρόσκληση δέν εἶναι ἀνεση και κοσμική ἀνάπαυση ἀλλά ἡ ἀντιμετώπιση τῆς πραγματικότητας. Οἱ ἐκφράσεις πού ἀκοῦμε συνήθως: «σηκώνω τον σταυρό μου», ἢ «τί σταυρό κουβαλᾷ» εἶναι δείγματα μίας παθητικῆς στάσης ἀπέναντι στήν πρόσκληση του Χριστοῦ. Ἡ διαμαρτυρία και ἡ αἴσθηση τῆς δικαιοσύνης πού ἐπιζητοῦμε πολλές φορές ἀμαρῶνει τήν ἄρση αὐτή.

Ἀνθρωπίνως σημαίνει πόσα βάσανα περνᾷ ἓνας ἄνθρωπος και πόσες δοκιμασίες ἔχει. Ὑπάρχουν πολλοί ἄνθρωποι πού σηκώνουν σταυρό, δηλαδή βάσανα, πίκρες, δοκιμασίες, οἱ ὁποῖοι ὅμως δέν εἶναι χριστιανοί. Δέν μᾶς καλεῖ ὁ Χριστός νά ἀναγνωρίζουμε μία πραγματι-

κότητα πού μπορεί νά συμβεῖ καί σέ ἄλλους ἀνθρώπους. Ἡ ἄρση τοῦ Σταυροῦ ἔχει φυσικό ἐπακόλουθο τήν συμπόρευση μέ τόν Χριστό. Νά συνδέσει τόν προσωπικό του σταυρό ὁ καθένας μέ τόν Σταυρό τοῦ Χριστοῦ. Στήν πράξη εἶναι μία μεγάλη δοκιμασία ἢ ἄρση τοῦ Σταυροῦ καί ἡ ἀπώλεια τῆς ζωῆς καί τοῦ ἴδιου τοῦ ἑαυτοῦ μας. Αὐτό ὅμως ὁδηγεῖ στήν ἐπανέυρεση τῆς ἀληθινῆς ζωῆς. Ἡ προϋπόθεση εἶναι ὑπαρξιακή καί συνειδησιακή, ὄχι τοπική.

Ἡ ἄρση τοῦ Σταυροῦ καί ἡ σύνδεση μέ τόν Χριστό σημαίνει ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει τήν αὐτογνωσία του. Ἔχει ἐπίγνωση τῆς ἀμαρτίας καί τῶν ἀποτελεσμάτων της στή ζωή του. Ἀποδέχεται τήν ἀμαρτωλότητά του. Ὄταν ὁμολογοῦμε ὅτι εἴμαστε ἀμαρτωλοί καί συγχρόνως ἀρνούμαστε νά σηκώσουμε τίς ἐπιπτώσεις τοῦ Σταυροῦ μας καί συνεχῶς διαμαρτυρόμεθα, σημαίνει ὅτι εἶναι ἐπιπόλαιη καί ἀνώφελη ἡ συμπόρευσή μας μέ τόν Χριστό· ἡ στέρηση τῆς συνοδοιπορίας μᾶς ὁδηγεῖ στήν ἀνυπομονησία καί στόν γογυσμό κατά τοῦ Θεοῦ· ἡ ἀποδοχή ὅμως πλουτίζει τόν ἄνθρωπο μέ θεία

παρηγορία πού γεμίζει τόν ἄνθρωπο τόν ἴδιο μέ θεία χάρη.

Ὁ καθένας ἀπό ἐμᾶς καλεῖται νά σηκώσει θεληματικά καί ἀγόγγυστα τό δικό του σταυρό, εἴτε αὐτός εἶναι πόνος, εἴτε εἶναι θλίψη, εἴτε εἶναι ἀσθένεια, εἴτε ὅποιαδήποτε ἄλλη δοκιμασία στή ζωή. Ὄταν δοκιμάζουμε μέ ὑπομονή καί μέ πίστη ἓνα τέτοιο πόνο ἔρχεται κατόπιν ἡ γεύση τῆς ἀναστάσιμης χαρᾶς, πού πλημμυρίζει τήν ὑπαρξή μας καί τήν ἀναδεικνύει στήν προοπτική τῆς ἀγιότητος. Εἶναι τότε πού μπορούμε στή ζωή μας νά δοκιμάζουμε μέσα ἀπό κάθε θλίψη τήν ἀναστάσιμη χαρά καί ἐλπίδα. Ὅποιος λοιπόν θέλει νά ἀκολουθήσει στή ζωή του τόν Χριστό πρέπει νά εἶναι ἔτοιμος νά σηκώσει τόν δικό του σταυρό. Καί ὁ λόγος αὐτός τοῦ Κυρίου «ὁστις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτόν καί ἀράτω τόν Σταυρόν αὐτοῦ καί ἀκολουθεῖτω μοι» μπορεί νά εἶναι ὁ πιό σταθερός δείκτης στή ζωή μας.

Ὁ Σταυρός λοιπόν, ὅπως βλέπουμε καί στούς βίους τῶν ἀγίων, ὁ Σταυρός τοῦ Κυρίου εἶναι πηγὴ χαρᾶς καί ἀγαλλιᾶσεως. Ἄς γίνει καί δικό μας ἀπόκτημα.

Ἑρμηνεία τῶν Ἁγίων Γραφῶν καί Αἵρεση (Β΄)

Ἄρχιμ. Αὐγουστίνου Γ. Μύρου,
Δρος Θ., Ἱεροκέρουκος

Ο ΑΓΙΟΣ ΕΙΡΗΝΑΙΟΣ μᾶς παραδίδει ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι τό καλό σκεῦος, μέσα στό ὁποῖο φυλάσσεται ἡ ἀλήθεια, ἡ ὁποία ζωογονεῖται ἀπό τήν παρουσία τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Οἱ αἵρετικοί λοιπόν, πού εἶναι ἀποκομμένοι ἀπό τήν Ἐκκλησία, εἶναι κατά συνέπειαν καί ἀποξενωμένοι ἀπό τήν ἀλήθεια.

Ἐν προκειμένῳ μᾶς διαφωτίζουν καλύτερα τά ὅσα διαδραματίστηκαν κατά τήν ἐμφάνιση τοῦ Χριστοῦ στούς μαθητές του πού πορεύονταν πρὸς Ἐμμαούς. Ὁ ἀναστημένος Χριστός μαρτυρεῖ ἐκεῖ, ὅτι αὐτοί οἱ ἴδιοι οἱ μαθητές του ἀδυνατοῦσαν ἀπό μόνοι τους νά ἐρμηνεύσουν τίς Ἅγιες Γραφές, καί γι' αὐτό τοὺς ὀνομάζει «ἀνοήτους καί βραδεῖς τῇ καρδίᾳ τοῦ πιστεύειν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐλάλησαν οἱ προφῆται». Γι' αὐτόν τόν λόγο ἀνέλαβε ὁ ἴδιος νά τοὺς ἐξηγήσῃ τό ἀληθινό νόημα ὅσων ἦσαν ἐκεῖ γραμμένα γι' Αὐτόν. «Καί ἀρξάμενος ἀπό Μωυσέως διερμήνευεν αὐτοῖς ἐν πάσαις ταῖς γραφαῖς τά περὶ ἑαυτοῦ». Ὅταν ἀργότερα ἐμφανίστηκε στοὺς μαθητές του, ἔφαγε μπροστά τους, γιά νά δείξῃ πῶς εἶναι πραγματική ἡ ἀνάστασή του, καί τοὺς ὑπεθύμισε τίς προφητεῖες τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης γι' αὐτήν. Ἐπειδὴ ὁμως ἀπό μόνοι τους δέν μποροῦσαν νά τίς ἐρμηνεύσουν, «διήνοιξεν αὐτῶν τόν νοῦν τοῦ συνιέναι τάς Γραφάς».

Ἐάν οἱ Ἅγιες Γραφές μποροῦσαν νά ἐρμηνευθοῦν ἀπό μόνοι τους, πρῶτοι θά τίς κατανοοῦσαν οἱ μαθητές του καί δέν θά ἀναλάμβανε ὁ Χριστός νά τίς ἐρμηνεύσει. Ἐάν πάλι τό Ἅγιο Πνεῦμα φωτίζε ὅλους τοὺς αἵρετικούς ξεχωριστά, τότε δέν ἔπρεπε νά ὑπάρχει καμμία διαφωνία σέ συγκεκριμένα χωρία. Τό γεγονός ὅτι ὑπάρχει τόση ποικιλία ἀντιτιθεμένων ἐρμηνειῶν στά ἴδια ἀγιογραφικά χωρία, καί μάλιστα γιά καίρια θέματα πίστεως, ἀποδεικνύει ὅτι δέν εἶναι τό ἅγιο Πνεῦμα πού φωτίζει, ἀλλά τό πνεῦμα τῆς πλάνης, πού σκοτίζει τόν νοῦ καί τήν καρδιά τῶν αἵρετικῶν.

Τό ὅτι εἶναι ἀπαραίτητη ἡ καθοδήγηση γιά τήν ὀρθή ἐρμηνεία τῶν Γραφῶν φαίνεται καθαρά καί στήν περίπτωση τοῦ εὐνούχου Αἰθίοπος, ὁ ὁποῖος τήν ὥρα πού μελετοῦσε τόν προφήτη Ἡσαΐα δέχθηκε τήν ἐπίσκεψη τοῦ Φιλίππου καί τήν ἐρώτησή του, «Ἄραγε γινώσκεις ἅ ἀναγινώσκεις;». Ἡ ἀπάντησή του εἶναι ἐνδεικτική. «Πῶς γάρ ἂν δυναίμην, ἐάν μή τις ὀδηγήσῃ με;» Καί ἀμέσως παρέδωκε τόν ἑαυτό του μέ ἀπόλυτη ἐμπιστοσύνη στόν Φίλιππο, τόν ὁποῖο παρέκάλεσε νά ἀνέβῃ στό ἄρμα, νά καθῆσει κοντά του καί νά τοῦ ἐξηγήσῃ τήν περικοπή, πού διάβαζε (Πρξ. 8,26-40). Τό παράδειγμα εἶναι ἐνδεικτικό ὅτι γιά τήν ὀρθή ἐρμηνεία τῶν Ἁγίων Γραφῶν μᾶς

είναι απαραίτητη ή καθοδήγηση τῶν Ἀγίων τῆς Ἐκκλησίας. Αυτό σημαίνει ὅτι οἱ αἵρετικοί, πού ἀρνοῦνται ἢ παραμορφώνουν τούς ἀγίους καί τήν κανονική ἱεραρχία τῆς Ἐκκλησίας, ἀδυνατοῦν νά ἐρμηνεύσουν ὀρθά τίς Ἅγιες Γραφές.

Εἶναι ἀπαραίτητο νά παρατηρήσουμε ἐδῶ ὅτι ἡ αἵρετική ἐρμηνεία τῶν Ἀγίων Γραφῶν δέν εἶναι ἀπλῶς μία ἄλλη ἐρμηνεία, ἢ μία ἄλλη ὄψη τῆς ἀλήθειας, ὅσο καί ἐάν φαίνεται ἔτσι, ἀλλά ἡ διαστρέβλωση τῆς ἀλήθειας. Αυτό μᾶς τό ἐξηγεῖ πολύ καλά ὁ ἅγιος Εἰρηναῖος, πού ἔζησε τόν τρίτο αἰώνα. Ὁ ἐκκλησιαστικός αὐτός πατήρ χρησιμοποιεῖ μία παραστατική παρομοίωση. «Αὐτοί (οἱ αἵρετικοί) μοιάζουν μέ κάποιον πού παίρνει μία ὠραία εἰκόνα τοῦ βασιλιᾶ, τήν ὁποία κατεσκεύασε μέ πολύτιμες ψηφίδες ἕνας σοφός τεχνίτης· καί καταστρέφοντας τήν ὑπάρχουσα μορφή τοῦ ἀνθρώπου μεταφέρει ἐκεῖνες τίς ψηφίδες καί τίς προσαρμόζει ἀναλόγως, ὥστε νά φτιάξῃ τήν κακότεχνη μορφή σκύλου ἢ ἀλεπούς. Ἐπειτα ἰσχυρίζεται καί λέγει ὅτι αὐτή εἶναι ἐκεῖνη ἡ ὠραία εἰκόνα τοῦ βασιλιᾶ, τήν ὁποία κατεσκεύασε ὁ σοφός τεχνίτης καί δείχνει τίς ψηφίδες, πού σωστά τοποθέτησε ὁ πρῶτος τεχνίτης γιά τήν εἰκόνα τοῦ βασιλιᾶ, ἀλλά κακῶς ὁ ἄλλος τίς μετέβαλε σέ μορφή σκύλου. Μέ τήν ἐξωτερική ὄψη τῶν ψηφίδων ἐξαπατᾷ τούς ἀπειροτέρους, πού δέν ἔχουν ἀκριβῆ γνώσι τῆς βασιλικῆς μορφῆς, καί τούς πείθει ὅτι αὐτή ἡ κακότεχνη μορφή τῆς ἀλεπούς εἶναι ἐκεῖνη ἡ ὠραία εἰκόνα τοῦ βασιλιᾶ. Κατά τόν ἴδιο τρόπο καί αὐτοί συρράπτουν μύθους γραϊδίων, ἔπειτα ἀποσποῦν ἀπό διάφορα χωρία τῆς Γραφῆς λόγια καί λέξεις καί παραβολές καί θέλουν νά προσαρμόσουν τά λόγια τοῦ Θεοῦ στούς μύθους τους».

Ἡ παρομοίωση εἶναι ἐπιτυχέστατη. Αυτό ἀκριβῶς κάνουν οἱ διάφοροι αἵρετικοί, ὅταν ἐρμηνεύουν τίς Ἅγιες Γραφές. Χρησιμοποιοῦν τίς ἴδιες λέξεις καί φράσεις πού χρησιμοποίησαν οἱ θεῖοι συγγραφεῖς τῶν ἱερῶν βιβλίων, ἀλλ' ἐπειδή στεροῦνται τῆς ἀδιάκοπτης ἐκκλησιαστικῆς ἐμπειρίας, οἱ εἰκόνες τίς ὁποῖες κατασκευάζουν εἶναι αὐθαίρετες καί ἄσχετες μέ ἐκεῖνες πού κατέγραψαν οἱ θεόπνευστοι συγγραφεῖς. Τό ἀκόμη χειρότερο, εἶναι κακοποιημένες καί φρικτά διαστρεβλωμένες, καί κατ' ἐξοχήν δέ ἡ εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ, πού εἶναι ἡ αὐτοαλήθεια καί ἡ πηγὴ τῆς ἀληθείας, ἀλλά καί τῆς Ἐκκλησίας, πού εἶναι τό θεανθρώπινο Σῶμά Του.

Αὐτό καί μόνον τό παράδειγμα εἶναι ἀρκετό νά δείξει τό ἀπύθμενο βάθος τῆς βλάβης πού προκαλεῖ ἡ αἵρεση, ὅποτε ἐπιχειρεῖ νά ἐρμηνεύσει τίς Ἅγιες Γραφές αὐτόνομα, ἔξω ἀπό τόν ζωτικό τους χώρο, τήν Ἐκκλησία. Αὐτή τήν ἀλήθεια τή γνωρίζει πολύ καλά ὁ Ἅγ. Ἀθανάσιος, πού σημειώνει: «Οὐ γάρ ἡ λέξις, ἀλλ' ἡ διάνοια καί ἡ μετ' εὐσεβείας ἀγωγή συνίστησι τόν πιστόν. Διά τοῦτο οἱ Σαδδουκαῖοι καί οἱ Ἡρωδιανοί, καίπερ τόν νόμον διά χειλέων ἔχοντες, ἐνετράπησαν παρά τοῦ Σωτῆρος ἀκούσαντες· Πλανᾶσθε μή εἰδότες τάς Γραφάς μηδέ τήν δύναμιν τοῦ Θεοῦ. Καί δέδεικται πᾶσιν ὅτι καί οἱ δοκοῦντες τόν νόμον λαλεῖν ἠλέγχθησαν τήν διάνοιαν ὄντες αἵρετικοί καί θεομάχοι». Γι' αὐτό εἶναι ἰδιαιτέρα ἀξιοπρόσεκτη ἡ ἐπισήμανση τοῦ ἁγίου Χρυσοστόμου. «Χρειαίεται πολύ νά ἀγρυπνήσουμε προσευχόμενοι, πολύ δέ περισσότερο νά δεχθοῦμε τή χάρη τοῦ Θεοῦ, γιά νά μὴν μείνουμε στό ἀπογυμνωμένο γράμμα (τῶν ἁγίων Γραφῶν). Διότι ἔτσι ἀκριβῶς πλανῶνται καί οἱ αἵρετικοί...».

Τό Τυπικόν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ὡς βάσις τοῦ τυπικοῦ τῶν Διπτύχων

Διονυσίου Ἀνατολικιώτου,
Δρος μουσικολόγου-τυπικολόγου, ἐπιμελητοῦ τῶν Διπτύχων

ΑΝ ΥΠΕΣΤΗΡΙΖΕΤΟ ὅτι τό Τυπικόν Βιο-
λάκη εἶναι τό «εὐαγγέλιο τοῦ τυπι-
κοῦ» καί πρέπει νά ἀκολουθῆται κατά
γράμμα καί νά ἐφαρμόζεται ἀπαρεγκλί-
τως σέ κάθε περίπτωσι θά ἦταν ἀσφαλῶς
ὑπερβολικό, διότι τό τυπικό δέν εἶναι δογ-
ματικό θέμα οὔτε τέλειο οὔτε ἀλάθητο. Τό
Τ.Μ.Ε. ἔχει ἀτέλειες, ὅπως ὅλα τά ἀνθρω-
πινα ἔργα· ἔχει καί ἐλλείψεις καί λάθη καί
ἀντιφάσεις καί ἀσάφειες· οὔτε περιλαμ-
βάνει ὅλες τίς διατάξεις τοῦ ἐκκλησιαστι-
κοῦ τυπικοῦ. Αὐτό εἶναι εὐκόλως κατα-
νοητό. Δέν εἶναι μόνον ὅτι δέν προβλέπει
τίς νεώτερες περιπτώσεις τυπικοῦ πού δη-
μιουργήθηκαν μέ τήν μεταβολή τοῦ ἡμερο-
λογίου· ἀκόμη καί γιά τό παλαιό ἡμερολό-
γιο πάλι δέν εἶναι πλήρες. Ἡ ἔκδοσις τοῦ
1888 εἶχε ἔκτασι περίπου 500 σελίδες κα-
νονικοῦ μεγέθους. Δέν εἶναι δυνατόν νά
δεχτοῦμε ὅτι μέσα σέ τόσο λίγες σελίδες
περιέχεται ὅλη ἡ λειτουργική παράδοσις
τῶν 2000 χρόνων τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλη-
σίας. Μόνον τό ἐτήσιο τυπικό τοῦ 2013,
πού ἐξέδωσε τό Οἶκ. Πατριαρχεῖο, ἔχει
ἔκτασι 560 σελίδες· πῶς εἶναι δυνατόν τό
τυπικόν ὅλων τῶν περιπτώσεων ὅλων τῶν
ἐτῶν νά ἔχη λιγώτερες σελίδες;

ᾧ ὅτι τό Τ.Μ.Ε. ἔχει ἀντιφάσεις καί λά-
θη εἶναι γνωστό ἐδῶ καί δεκαετίες ἀπό τίς
μελέτες ἀκαμάτων ἐρευνητῶν τοῦ ἐκκλη-
σιαστικοῦ τυπικοῦ ὅπως ὁ οἰκονόμος Γ.

Ρήγας καί ὁ Γ. Μπεκατώρος. Ὁ π. Κων.
Παπαγιάννης στό προαναφερθέν ἔργο του
«Σύστημα Τυπικοῦ» ἐπισημαίνει τέτοιες
περιπτώσεις. Στό Οἶκ. Πατριαρχεῖο αὐτό
ἦταν ἀλήθεια γνωστή ἀπό πολύ παλαιά.
Ἄλλωστε στό Ἡμερολόγιον τοῦ Οἶκ. Πα-
τριαρχεῖου 2013 ἐπισημαίνονται περισσό-
τερες ἀπό 15 ἀτέλειες τοῦ Τ.Μ.Ε.

Ὁ συντάκτης τοῦ Τ.Μ.Ε. καί τά μέλη τῆς
ἐπιτροπῆς, ἀφοῦ ὠλοκλήρωσαν τό ἔργο
τους, ὑπέβαλαν στίς 20 Σεπτεμβρίου 1887
ἔκθεσι πρός τόν Πατριάρχη Διονύσιο Ε΄,
στήν κατακλειδα τῆς ὁποίας ταπεινοφρό-
νως ἀναφέρουν· «Ἐξαιτούμεθα δέ συγ-
γνώμην εἰ διέφυγον καί ἡμᾶς λάθη καί εἰ
παρά τήν προθυμίαν ἡμῶν ἐβραδύναμεν
εἰς τήν συμπλήρωσιν τῆς ἀνατεθείσης ἡμῖν
ἐργασίας». Δέν εἶχαν λοιπόν τήν ἐντύπω-
σι ὅτι τό ἔργο τους εἶναι τέλειο καί ἀλάθη-
το καί ὅτι περιλαμβάνει τό σύνολο τῶν
λειτουργικῶν διατάξεων τῆς ὀρθοδόξου
λατρείας, οὔτε ὅτι μέ τήν δική τους ἐργα-
σία περιττεύει κάθε συζήτησι γιά περαιτέ-
ρω βελτίωσι τοῦ τυπικοῦ, ἀλλά τό
ἀκριβῶς ἀντίθετο. Μέ τήν κατακλειδα
αὐτή ἀλλά καί μέ τόν πίνακα «Παροραμά-
των καί προσθηκῶν» πού ὑπάρχει στό τέ-
λος τῆς ἐκδόσεως τοῦ 1888 φαίνεται
σαφῶς τό πνεῦμα τοῦ συντάκτου καί τῶν
συνεργατῶν του, ὅτι δηλαδή εἶναι χρέος
ὁσων ἐπιθυμοῦν τήν εὐταξία τῆς ὀρθοδό-

ξου λατρείας ή διόρθωσις τών όποιων παροραμάτων και λαθών και ή συνεχής βελτίωσις του έκκλησιαστικού τυπικού.

Η ύπαρξις ανθρωπίνων άτελειών σέ ένα τόσο σπουδαίο έργο όπως είναι τό Τ.Μ.Ε. του 1888 δέν πρέπει νά μάς όδηγήσῃ στήν αντίθετη πλευρά, δηλαδή στήν υποτίμησι και υποβάθμισί του. Δυστυχώς στά παλαιότερα χρόνια υπήρχε έντονη και αύτή ή τάσις. Πολλοί συνέκριναν τό Τ.Μ.Ε. μέ τό ιεροσολυμιτικό «Τυπικόν (τῆς λαύρας) του 'Αγίου Σάββα» (Τ.Α.Σ.), τό όποιο είναι επίσης άρχαιότατο και σπουδαίο έκκλησιαστικό τυπικό, αλλά περιγράφει τήν μοναστηριακή τάξι και όχι τήν ένοριακή. 'Από άγνοια και υπερβάλλοντα ζήλο κάθε φορά πού κάποιοι έβλεπαν μία διαφορά μεταξύ Τ.Μ.Ε. και Τ.Α.Σ. άποφαινονταν ότι τό Τ.Μ.Ε. έχει λάθος και ή όρθή τάξι βρίσκεται στό Τ.Α.Σ. Δέν αντιλαμβάνονταν ότι συχνά δέν υπάρχει μόνον μία διάταξι για κάποιο πρόβλημα τυπικού, και ότι 2 ή 3 λύσεις μπορεί νά είναι εξίσου όρθές ή τό ίδιο παλαιές.

Άλλη παρεξήγησις είναι ότι τό Τ.Μ.Ε. άποτελεϊ έπιτομή και προσαρμογή του Τ.Α.Σ. στα ένοριακά δεδομένα. Αυτά τά δύο τυπικά αντιπροσωπεύουν δύο σπουδαίες και έξ ίσου σεβαστές λειτουργικές παραδόσεις, μεταξύ τών όποιών αναμφισβητήτως υπήρξαν κοινές άφετηρίες, άλληλοδανεισμοί, άλληλεπιδράσεις, άλληλοπεριχωρήσεις, και μέχρις ενός σημείου άφομοιώσεις και έξομοιώσεις· δέν παύουν όμως νά διατηρούν και πολλά ιδιαίτερα στοιχεία πού δείχνουν ότι είναι διαφορετικής προελεύσεως. Στο Τ.Α.Σ. π.χ. άπουσιάζει ή παραμικρή αναφορά τών αντιφώνων τών καθημερινών «'Αγαθόν τό έξομολογησθαι τῷ Κυρίῳ», τά όποια όμως τό Τ.Μ.Ε. αναφέρει συχνά και τά όρίζει μετ' έπιτάσεως και ως υποχρεωτικά. Άν τό

Τ.Μ.Ε. ήταν έπιτομή και προσαρμογή του Τ.Α.Σ., τότε από πού έλαβε τά άρχαία αντίφωνα τών καθημερινών, άφου στό Τ.Α.Σ. δέν αναφέρονται ποτέ; Αυτό είναι άρκετό για νά άποδείξῃ ότι στό Τ.Μ.Ε. υπάρχει και ύλικό ίδιας παραδόσεως, από τήν άρχαιότατη ένοριακή πράξι, ή όποια έπιβίωσε επί αιώνες στήν λειτουργική ζωή τῆς Κωνσταντινουπόλεως, και είναι τό σημείο πού κάνει τό Τ.Μ.Ε. τόσο σημαντικό και άπαραίτητο για τό σύγχρονο τυπικό, και γι' αυτό παραμένει επί 125 χρόνια τό έπίσημο τυπικό τῆς Έκκλησίας και επί 90 χρόνια ή βάση του τυπικού τών Διπτύχων.

Έπομένως τό Τ.Μ.Ε. δέν πρέπει ούτε νά υποτιμᾶται ούτε νά υπερτιμᾶται. Άσφαλώς θά ήταν εύκολότερο νά θεωρηθῆ ή ως μοναδική πηγή τυπικού για τήν Έκκλησία ή ως ένα ξεπερασμένο σύγγραμμα, πού έχει μόνον ιστορική αξία. Αυτές οι δύο εκ διαμέτρου αντίθετες άπόψεις, πού κατά τό παρελθόν επικράτησαν κατά καιρούς ή μία τῆς άλλης, είναι τελικά έξ ίσου επιζήμιες για τήν λειτουργική ζωή. Είναι σάν νά δημιουργηθοῦν δύο τάσεις γύρω από ένα βασικό βιβλίο τῆς έκκλησιαστικῆς μουσικῆς, τό αναστασιματάριον. Η μία τάσι θά λέῃ ότι τό αναστασιματάριον είναι «τό άλφα και τό ώμέγα», τό «ευαγγέλιον» τῆς ψαλτικῆς και ότι πρέπει νά ψάλλουμε αποκλειστικώς από αυτό και μόνο, ένῶ κάθε άλλο μουσικό βιβλίο (δοξαστάριον, στιχηράριον, είρμολόγιον, λειτουργία, κ.λπ.) πρέπει νά καταργηθῆ. Η άλλη άποψι θά λέῃ ότι τό αναστασιματάριον είναι πλέον άπηρχαιωμένο και πρέπει νά παύσῃ νά χρησιμοποιῆται. Όσο καταστροφικές θά είναι για τήν έκκλησιαστική μας μουσική και οι δύο τάσεις, τό ίδιο έπιβλαβεῖς (τῶν αναλογιῶν τηρουμένων) θά είναι και για τήν λειτουργική μας ζωή οι υπερβολές (είτε άρνητικές είτε θετικές) γύρω από τό Τ.Μ.Ε.

Ἡ ἀμφίεσις τοῦ Ὁρθοδόξου Κλήρου: ἱστορία - παρόν καί μέλλον*

Πρωτ. Ἀθανασίου Γκίκα

Καθηγητοῦ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Α.Π.Θ.

ΤΟ ΘΕΜΑ ΜΟΥ διαιρεῖται σέ τρεῖς ἐνότητες, οἱ ὁποῖες προσδιορίζονται σέ σχέση μέ τό χρόνο. Ἡ πρώτη ἐνότητα ἀναφέρεται στό παρελθόν καί ἐξετάζει τήν ἐξέλιξη τῆς ἐνδυμασίας καί τῆς ἐξωτερικῆς ἐμφανίσεως τῶν κληρικῶν στήν ἱστορική πορεία τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ δευτέρη ἐνότητα περιλαμβάνει διαπιστώσεις, οἱ ὁποῖες ἀναφέρονται στήν παρούσα κατάσταση τῆς ἐξωτερικῆς ἐμφανίσεως τῶν κληρικῶν. Τέλος ἡ τρίτη, στήν ὁποία προσπαθοῦμε, μέσα ἀπό τά δεδομένα, νά συμπεράνομε δυνητικά μία δεοντολογία γιά τήν ἀντιμετώπιση τοῦ θέματος στό μέλλον.

Πρέπει βέβαια ἐξ ἀρχῆς νά ἐπισημάνουμε ὅτι ἡ πορεία αὐτή θά προέλθει ἀπό τή μέριμνα τῆς Ἐκκλησίας, ἡ ὁποία θά ἀκούσει, θά προβληματιστεῖ, θά συσχεφθεῖ καί θά ἀποφασίσει. Τῆς Ἐκκλησίας ἡ ὁποία κατευθύνεται ἀγιοπνευματικά καί ἐκφράζεται συνοδικά, πάντοτε ἀκολουθοῦσα τό ποιμαντικό συμφέρον τῶν τέκνων τῆς. Διότι ἡ ἀποστολή τῆς δέν εἶναι νά δημιουργεῖ κοινωνικά δρώμενα πού ἐμπίπτουν στή διαδικασία τοῦ συρμοῦ τῆς ἐποχῆς ἢ τῆς ἀδυναμίας τῶν μελῶν τῆς νά ἀκολουθήσουν μέ φρόνημα καί ὑπακοή τά βήματα τοῦ ἰδρυτοῦ τῆς, ἀλλά ὑπάρχει ὡς θεματοφύλαξ τῆς παραδόσεως. Μιάς παραδόσεως πού στηρίζεται στήν ἐμπειρία τῆς ἀγιότητος καί τήν ὑλοποίηση τοῦ ὀρθοδό-

ξου φρονήματός τῆς στήν πορεία τῆς ἐκκλησιαστικῆς μας ἱστορίας.

Ἡ ἐξωτερική ἐμφάνιση τῶν κληρικῶν ὡς θέμα δέν εἶναι κάτι πού γιά πρώτη φορά ἀπασχόλησε τήν Ἐκκλησία. Μάλιστα τίς περισσότερες φορές ἀνακινήθηκε καί ἀπό ἀναρμόδια πρόσωπα (αἰρετικούς, ζηλωτές κ.λπ.), τά ὁποῖα ἴσως ὄχι ἀπό πραγματικό ἐνδιαφέρον ἀσχολήθηκαν καί ἀποφάνθηκαν δημιουργώντας μέτωπα καί ἐντάσεις στούς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ Ἐκκλησία στή συνέχεια ἀρμοδίως ἀναγκάστηκε νά ἀσχοληθεῖ καί νά τοποθετηθεῖ ἐπί τοῦ θέματος σέ θεσμικό ἐπίπεδο καί πάντοτε λαμβάνοντας ὑπ' ὄψιν τό ποιμαντικό συμφέρον τοῦ πληρώματός τῆς.

Ἡ περίοδος τῶν πρώτων
χριστιανικῶν χρόνων

Ὅλοι οἱ πολῖτες τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας διαφορετικῶν ἐθνοτήτων, ζοῦσαν καί κινῶνταν μέσα στήν αὐτοκρατορία διατηρώντας τά ἐξωτερικά γνωρίσματα τῆς καταγωγῆς τους, τά ὁποῖα ὁ Χριστιανισμός δέν ἐνδιαφέρθηκε νά διαφοροποιήσει. Δέν ἔδωσε σημασία στή διάκριση τῆς ἐξωτερικῆς ἐμφανίσεως τῶν ὁπαδῶν τοῦ ἀπό τούς ἄλλους ἀνθρώπους στήν καθημερινή ζωή. Ἡ ἀνακαίνιση καί ἡ ἐσωτερική ἀλλαγὴ πού συνέβαινε στά μέλη τῆς Ἐκκλησίας μέ τήν εἴσοδό τους σ' αὐτήν

δέν είχε καμία σχέση με την εξωτερική τους εμφάνιση, τουλάχιστον στην αρχή. Στην προς Διόγνητον Ἐπιστολή αναφέρεται, ὅτι οἱ πρῶτοι Χριστιανοί δέν διέφεραν ἐξωτερικά ἀπό τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, διότι μετά τό βάπτισμα συνέχιζαν νά ἐφαρμόζουν τήν κατά τόπους ἐνδυμασία, δίαιτα καί ἐν γένει ζωή. Ἡ διαφορά τους προσδιοριζόταν ἀπλά στον τρόπο ζωῆς τους¹.

Σημαντικό παράδειγμα τῆς πολιτείας αὐτῆς θά μπορούσε νά ἀποτελέσει καί ἡ ἐπί γῆς ἐμφάνιση καί συμπεριφορά τοῦ ἰδίου τοῦ Χριστοῦ. Γιατί ὄχι μόνον δέν διακρίθηκε ἐξωτερικά ἀπό τοὺς λοιπούς ἀνθρώπους, ἀλλά καί κατέκρινε τά διακριτικά γνωρίσματα τῶν ἀρχουσῶν τάξεων τοῦ Ἰσραήλ. Ἐπειδὴ αὐτά ἀφαιροῦσαν τή γνησιότητα τῆς ζωῆς καί γίνονταν κυρίως γιά τό θεαθῆναι².

Τόσο ὁ Κύριος, ὅσο καί οἱ μαθητές του δέν ζητοῦσαν ἀπό τοὺς πιστούς τους νά διακρίνονται ἀπό τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους μέ τήν ἀλλαγὴ τῆς ἐνδυμασίας καί τήν τροποποίησι τῆς ἀμφιέσεως καί τῆς κομ-

μώσεώς τους. Τήν διάκρισή τους θά τήν κατόρθωναν μέ τήν ἀλλαγὴ τῆς ἐσωτερικῆς τους καταστάσεως καί τοῦ τρόπου ζωῆς, τά ὁποῖα γνωρίζει μόνον ὁ Κύριος καί εἶναι τά μόνον εὐάρεστα στό Θεό.

Ἐκτός ἀπό αὐτές τίς γενικές ἐκτιμήσεις, πού φανερώνουν τήν διαφορετική βάση πάνω στήν ὁποία στηρίχθηκε ὁ χριστιανικός βίος, γραπτές μαρτυρίες ἀλλά καί ἀπεικονίσεις μνημείων τῆς ἐποχῆς τῶν πρώτων αἰώνων τῆς Ἐκκλησίας μᾶς δείχνουν, ὅτι δέν ἔγινε καμία μεταβολή τῆς ἐξωτερικῆς ἀμφιέσεως τῶν πρώτων Χριστιανῶν σέ σχέση πρὸς τοὺς λοιπούς ἀνθρώπους τῆς ἐποχῆς τους. Ἐπίσης, ὄχι μόνον τῶν λαϊκῶν Χριστιανῶν ἀλλά καί τῶν κληρικῶν ἡ ἐξωτερική ἐμφάνιση ἦταν ἴδια μέ τήν κατά τόπους ἐξωτερική ἐμφάνιση τῶν ἀνθρώπων.

Συνεπῶς, γιά τήν περίοδο τῶν πρώτων αἰώνων τοῦ Χριστιανισμοῦ δέν ὑφίσταται θέμα διαφοροποιήσεως τῆς καθημερινῆς ἐνδυμασίας τῶν κληρικῶν πρὸς τοὺς λαϊκούς ἢ τῶν Χριστιανῶν πρὸς τοὺς ἄλλους πολίτες τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας³.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- * Ἀπόσπασμα ἀπό τήν εἰσήγησι τοῦ π. Ἀθανασίου Γρίκα στήν Ἡμερίδα «Τά ἱερά ἄμφια καί ἡ ἐξωτερική περιβολή τοῦ Ὁρθοδόξου Κλήρου», ἡ ὁποία περιλαμβάνεται στήν ὁμώνυμη ἔκδοσι τῆς σειρᾶς «Ποιμαντική Βιβλιοθήκη» τοῦ Κλάδου Ἐκδόσεων τῆς Ε.Μ.Υ.Ε.Ε., σσ. 72-82.
1. «Κατοικοῦντες δέ πόλεις ἐλληνίδας τε καί βαρβάρους, ὡς ἕκαστος ἐκλήρωθη, καί τοῖς ἐγχωρίοις ἔθεσιν ἀκολουθοῦντες ἔν τε

ἐσθῆτι καί διαίτῃ καί τῷ λοιπῷ βίῳ θαυμαστήν καί ὁμολογουμένως παράδοξον ἐνδεικνυται τήν κατάστασιν τῆς ἑαυτῶν πολιτείας», *Πρὸς Διόγνητον*, PG 2, 1173.

2. *Ματθ.* 23, 5.

3. Βλ. σχ. ΠΑΝ. ΠΑΠΑΕΥΑΓΓΕΛΟΥ, *Ἡ διαμόρφωσις τῆς ἐξωτερικῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἀνατολικοῦ καί ἰδία τοῦ Ἑλληνικοῦ κλήρου*, Θεσσαλονίκη 1965, σ. 9-10.

«Ἐπαρσις τῶν χειρῶν μου...» (Μικρά κεφάλαια περί προσευχῆς)

Πρωτ. Κωνσταντίνου Καλλιανού,
Ἐφημ. Ἱ. Ν. Ἁγίου Παντελεήμονος Σκοπέλου, Ἱ. Μ. Χαλκίδος

1. Ὁ λόγος μου εἶναι πολύ φτωχός, ὥστε νά διαβεῖ τά ὄριά του καί νά προσεγγίσει τό μεγαλειῶδες τῆς προσευχῆς ἱερό τοπίο, ὅπου τό εἶναι εἰσέρχεται στήν εὐλογημένη συνάντηση μέ τό Θεό. Γιατί τήν ἐπιζητοῦμε αὐτή τή συνάντηση, μάλιστα σέ ὦρες πικραμένες, σέ στιγμές μοναξιάς καί ἀπελπισίας, ὅταν οἱ βεβαιότητες, ὅσον ἀφορᾶ στά ἀνθρώπινα πράγματα καί ζητήματα, ἐξαντλοῦνται ἤ βαραίνουν σέ σημεῖο νά μᾶς ὀδηγοῦν, νά μᾶς παρασύρουν σέ βυθοῦς ἀπωλείας. Γι' αὐτό πολύ σωστά γράφτηκε πῶς «προσευχή σημαίνει ἀναζήτηση τοῦ Θεοῦ, συνάντηση μέ τόν Θεό, καί προώθηση πιό πέρα ἀπό τή συνάντηση, στήν κοινωνία μαζί Του» (Μητροπολίτης Ἀντώνιος τοῦ Σουρόζ). Μέσα ἀπό τήν ἀναζήτηση λοιπόν αὐτή καί τή συνάντηση, ἀρχίζει νά δημιουργεῖται ἡ εἰλικρινής σχέση Θεοῦ καί ἀνθρώπου, ἡ ὁποία καθορίζεται ἀπό τόν βαθμό τῆς πίστεως, δηλαδή τῆς ἐμπιστοσύνης, τήν ὁποία ἔχει ὁ ἄνθρωπος, ὡς κτίσμα, στό Θεό ὡς τόν Κτίστη καί Δημιουργό του.

2. Ἡ προσευχή εἶναι ἀσφαλῶς ἡ πιό εὐγενής καί ἐπίσημη ἐκδήλωση τοῦ θρησκευτικοῦ λεγομένου συναισθήματος τοῦ ἀνθρώπου (π. Κων. Καλλίνικος). Μόνο πού πρέπει ν' ἀπευθύνεται μέ εἰλικρίνεια, συντριβή καί ταπείνωση στόν Κυ-

ριό μας κι ὄχι στόν ἑαυτό μας, ὅπως συμβαίνει ὅταν ὁ νοῦς μας δέν ἔχει ἀποκολληθεῖ ἀπό τήν αὐτοβεβαιότητά μας, ἀπό τήν αὐτάρκειά μας καί τήν φαρισαϊκή μας συμπεριφορά. Γιατί τότε ἡ προσευχή εἶναι μονόλογος, ἐπειδῆ δέν τόν ἀπασχολεῖ τόν προσευχόμενο νά καταφύγει στό ἔλεος τοῦ Θεοῦ, ἀλλά στά μάτια καί στήν προσοχή τῶν ἀνθρώπων «διά τό θεαθῆναι», γιά τήν εἰσπραξη τῶν ἐπαίνων: ὅτι τάχα ἐπιτελεῖ ἐπιμελῶς τά «θρησκευτικά του καθήκοντα» καί δέν εἶναι «ὡσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων» (Λκ. 8, 11). Τό δυσάρεστο εἶναι πῶς οἱ φαρισαϊκοὶ θρησκευτικοὶ ἐμπαιγμοί, τόσον ἀπό μερίδα, ὄχι καί εὐκαταφρόνητη, τοῦ χριστεπωνύμου πληρώματος, ὅσο καί ἀπό κάποιους λειτουργούς Του συνεχίζονται... Καί ταῦτα πρὸς νουθεσίαν μας.

3. Ὁ ὄσιος Νεῖλος ἀναφέρει ὅτι «οἱ δαίμονες ἐχθρεύονται πολύ τήν προσευχή καί τούς εἶναι πολύ δυσάρεστοι» (Λόγος περί προσευχῆς, μετ. π. Εὐσέβιος Βίττης). Ὅμως αὐτό δέν τό πολυκαταλαβαίνουμε, γιατί μέσα στίς καθημερινές μας τίς μέριμνες μπερδεύεται κι ὁ σατανάς, σέ σημεῖο πού νά μᾶς ἀποτρέπει ἀπό τήν προσευχή καί γενικότερα τήν ἐνασχόλησή μας μέ τά πνευματικά, βάζοντας τό λογισμό μας νά μᾶς καθη-

συχάζει μέ τήν ἀναβολή. Γι' αὐτό καί ἡ ἀναβολή γεννᾷ τήν ἀπειθαρχία καί κατά συνέπεια τούς περισπασμούς. Αὐτό, μάλιστα, μᾶς προτρέπει καί ὁ ὄσιος Νεῖλος ὅταν λέγει: «Στῆθι ἐμπόνως καί προσεύχου εὐτόνως καί ἀποστρέφου τάς τῶν φροντίδων καί διαλογισμῶν ἐπιτεύξεις» δηλ. «Στάσου καί προσευχήσου ἔντονα καί σιχάσου τίς συνομιλίες τῶν φροντίδων τῶν λογισμῶν» (μετ. π. Εὐσέβιος).

4. Συνακόλουθη μέ τήν προσευχή εἶναι καί ἡ ἀγρυπνία, ἡ διαρκῆς δηλαδή ἐνθύμηση τῆς ἐγρηγόρσεως, ἥ ὅπως λέγει ὁ ὄσιος Νικόδημος ὁ Ἄγιορείτης: «Γρηγορεῖτε, ἦτοι εὐρίσκεσθε πάντοτε ἔξυπνοι (δηλ. ἀγρυπνοι) κι ἐτοιμασμένοι, ἐπειδὴ δέν ἤξεύρετε εἰς ποίαν ὥραν θέλει ἔλθει Κύριος δια νά ἀποδώσῃ εἰς τόν κάθε ἕνα κατά τά ἔργα του». Αὐτό παράλληλα ἀνακαλεῖ στή μνήμη μας τόν Κυριακό λόγο τῆς ἀγωνιώδους ἐκείνης καί φρικτῆς ὥρας στόν κῆπο τῆς Γεσθημανῆς. «Οὕτως οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορῆσαι μετ' ἐμοῦ;» (Μτθ. 26,40). Γιὰ νά ἐξηγήσῃ ὁ ἱ. Εὐαγγελιστής, ὅτι αὐτή ἡ προσευχή τοῦ Κυρίου δέν ἦταν ὅπως οἱ προηγούμενες πού συναντοῦμε στά ἱ. Εὐαγγέλια (λ.χ. Μρκ. 1. 9 ἐξ. Μτθ. 14, 22-23 κ.ά.). Ἄλλά ἦταν ἐναγώνιος εὐχή,

σύμφωνα μέ τό εὐαγγελικό λόγο: «Καί γενόμενος ἐν ἀγωνίᾳ ἐκτενέστερον προσήχετο» (Λκ. 22, 44), γιὰ νά συνεχίσει ὁ χριστιανός φιλόσοφος Βλάσιος Πασκάλ καί νά πεῖ: «Ὁ Ἰησοῦς βρίσκεται σέ ἀγωνία, ὥστόσο ἄς μᾶς καταλάβει ὁ ὕπνος. Ἀφοῦ ὁ Ἰησοῦς βρίσκεται σέ ἀγωνία καί βάσανα ἄς προσευχηθοῦμε ἀκόμα πιό πολύ». Γιὰ νά συνεχίσει ὁ π. Μιχαήλ Καρδαμάκης «Ἡ ἀγωνία τοῦ Χριστοῦ περιμένει καί τή δική μας ἀγωνία, ὅταν μᾶς ζητᾷ νά εἶμαστε ἔτοιμοι γιὰ τά ἐπερχόμενα γεγονότα...».

5. Μοναξιά καί προσευχή· εἴσοδος στό «ταμιεῖον», κλείσιμο ἐρητικό τῆς θύρας καί προσευχή «ἐν τῷ κρυπτῷ» (Μτθ. 6, 6). Γιατί τότε θά καθαιρεθεῖ καί τό παραμικρό ἴχνος φαρισαϊσμοῦ καί προσποιήσεως, ἐπάρσεως καί αὐτοβελαιώσεως. Τότε ἡ συντριβή, τά δάκρυα, οἱ στεναγμοί καί γενικότερα ἡ γύμνωση τῆς ψυχῆς ἀπό τά προσωπεῖα θά ἔχει μεγαλύτερα καί οὐσιαστικότερα ἀποτελέσματα. Γιατί τό βαθύτερο πρόβλημα καί τό πλέον οὐσιαστικό εἶναι τό πῶς εἰσέρχεσαι καί πόσο συχνά τό ἐπιχειρεῖς αὐτό. Ἐπειδὴ μέσα στίς μέρες πού ἔρχονται, εἶναι προτιμότερη ἡ εἴσοδος στό «ταμιεῖον» καί λιγότερο ὅπου ἄλλοῦ...

Ὁ ζωγράφος Γιάννης Καρούσος: ἡ ἀρχιτεκτονική ματιά στήν εἰκονογραφία

Τοῦ Γιώργη Μυλωνᾶ
Ἱστορικοῦ τῆς Τέχνης

ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΣ μεγάλης πνοῆς καί ἐπινοητικότητας ὁ Γιάννης Καρούσος σφράγισε μέ τό ἔργο του ἐμβληματικούς ναούς ἀνά τήν Ἑλλάδα, ὅπως ὁ ἅγιος Παντελεήμων Ἀχαρνῶν καί ὁ ἅγιος Ἀνδρέας στήν Πάτρα. Τίς σκέψεις γιά τήν προσωπική του διαδρομή, τίς παθογένειες καί γιά τήν προοπτική τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰκονογραφίας πού ἀκολουθοῦν, ἐκμυστηρεύτηκε ὁ ζωγράφος στόν γράφοντα, στό σπίτι του στήν Κηφισιά, τόν Μάιο τοῦ 2010.

Γιά τή ζωγραφική του

Νέος στά χρόνια –πρῖν ἀπό 45 χρόνια– πῆγα στά Τρίκαλα, στόν Μητροπολίτη Διονύσιο, μιά μεγάλη ἐκκλησιαστική φυσιογνωμία, εἰκόνες τοῦ πατέρα μου, πού τίς εἶχαμε δουλέψει μαζί. Ἔπρεπε ὁ Δεσπότης νά τίς ἐγκρίνει γιά νά τοποθετηθοῦν στόν ναό. Θυμᾶμαι, λοιπόν, τόν Σεβασμιώτατο Διονύσιο νά λέει γιά τά χέρια τοῦ Ἀγίου Ἰωάννη πού εἶχα δουλέψει ὁ ἴδιος μέ πρότυπο τόν Κόντογλου (ὁ Καρούσος μαθήτευσε δίπλα στόν Κόντογλου στόν Ἅγιο Νικόλαο Ἀχαρνῶν):

-Ρέ παιδί μου, πῶς εἶναι αὐτά τά χέρια ἔτσι;

Ἐγώ πιτσιρικάς, «τζόρας» ὅπως μ' ἔλεγε ὁ πατέρας μου, ἀπάντησα:

-Ἄν ἔφτιαχνα τά δικά μου ἢ τά δικά

σας χέρια, δέ θά ἦταν χέρια Ἀγίου. Ταράχτηκε ὁ Δεσπότης.

Ὁ Κόντογλου ἦταν πάρα πολύ σοφός ἄνθρωπος. Εἶχε μεγάλο ταλέντο καί στό γραπτό του καί, πιστεῶ, πῶς ἦταν καλύτερος συγγραφέας ἀπό ζωγράφος. Τόν ἔζησα γιά λίγο, γιά περίπου ἑξι μῆνες. Τά πρῶτα δεκαπέντε χρόνια τῆς δουλειᾶς μου ἤμουν πιστός στή Μακεδονική σχολή. Εἶχα ἐπηρεαστεῖ ἔντονα ἀπό αὐτή, ἀλλά κάποτε κουράστηκα. Δέν ἤμουν εὐχαριστημένος ἀπό αὐτό πού ἔκανα. Ἦμουν ἔτοιμος νά τά παρατήσω! Βρῆκα ὅμως ἕνα δρόμο προσωπικό, ἀφιερῶθηκα σέ αὐτόν κι ἔδωσα ἀγῶνες. Ἀντιλήφθηκα πῶς ἔπρεπε νά ἐκμεταλλεῖται τήν ἀσπράδα τοῦ τοίχου μέ πάρα πολύ νερούλα χρώματα. Ἀπάνω στό ἄσπρο ἐγώ δούλευα τά σκοῦρα πιά. Οἱ Βυζαντινοί ἔκαναν τό ἀντίθετο. Ἔτσι, πῆρα τό ἀποτέλεσμα τῆς νωπογραφίας. Ἐπειτα, θέλησα νά προχωρήσω μέ τήν ἀφαίρεση. Προσπάθησα νά φέρω μίαν ἀλλαγῆ σ' αὐτήν τή δουλειά. Κατήρησα τά γραφίματα γύρω ἀπό τοῦς ἁγίους, ἄλλαξα τό φωτιστέφανο κι ἄλλα πολλά.

Ὁ Ἅγιος Παντελεήμων εἶναι γιά μένα ἔργο ζωῆς. Τοῦ ἀφιέρωσα 24 χρόνια δημιουργίας. Εἶναι τεράστιος ὁ ναός καί δέ ξέρω ἀλήθεια ἂν ἔπρεπε νά ζωγραφι-

στεί. Είναι υπερμεγέθεις οι επιφάνειες! Όταν έκανα τή μύτη του Παντοκράτορα, περπατούσα! Δύσκολο νά έλεγχθει όπτικά. Προσπάθησα, λοιπόν, νά κάνω «ζωγραφισμένη» άρχιτεκτονική. Άν δέν υπήρχε άρχιτεκτονική λύση, οι Άγιοι θά «κολυμπούσαν». Παιδεύτηκα μέ αυτό για όχτώ μήνες.

Η έκκλησία στή γειτονιά, αλλά και ή εικόνα, είναι μέρος τής καθημερινότητάς μας, άποτελούν φορείς πολιτισμού. Συνηθίζει όμως τό μάτι μας και στήν κακή άρχιτεκτονική και στήν κακή εικόνα. Δέν υπάρχει καν ένας προβληματισμός για τήν αισθητική του σύγχρονου ναού. Σπάνια θά συναντήσεις άρχιτέκτονα μέ άποψη. Καί, όπως αντιγράφουμε κάκιστα μίαν εικόνα, έξ ίσου κακότεχνα αντιγράφουμε τούς Άγίους Άποστόλους ή τήν Καπνικαρέα και χτίζουμε ένα μεγαθήριο για ναό.

Γιά τούς νέους άγιογράφους

Αυτός πού θέλει ν' άσχοληθει μέ τήν έκκλησιαστική τέχνη, όφείλει νά σπουδάξει. Πρέπει νά είναι ολοκληρωμένος καλλιτέχνης· ν' άγαπά αυτό πού κάνει, αλλά και νά έχει γερή παιδεία. Τό «ψωμί» μπορεί νά βγει μέ χιλιάδες τρόπους, όμως αυτή ή δουλειά θέλει άφοσίωση, τιμιότητα και προπάντων σπουδή.

Τό λέω αυτό μέ έμφαση, γιατί βλέπω τή μεγάλη πλειοψηφία των άγιογράφων στίς μέρες μας: αυτοδίδαχτοι, βγαλμένοι άπό τό εργαστήρι κάποιου μάστορα, πού κι αυτός δέν ήταν σπουδαγμένος.

Παλιά, ή μαθητεία στά εργαστήρια είχε τή σημασία της. Στά εργαστήρια αυτά έβλεπες μεγάλους καλλιτέχνες, πού έπιτελούσαν τό έργο τής σχολής Καλών Τεχνών. Τώρα, ένας καλόγερος μπορεί νά έχει άγάπη για τήν άγιογραφία, αλλά στερείται βασικών γνώσεων. Η μαθητεία κοντά του μπορεί –στήν καλύτερη περίπτωση– νά βοηθήσει τεχνικά τόν ενδιαφερόμενο, αλλά ή τέχνη δέν είναι μόνο τεχνική· είναι κυρίως δημιουργία. Σήμερα λοιπόν αντιμετωπίζουμε αυτό τό πρόβλημα, κι αυτό είναι ό λόγος πού βλέπουμε «ξερά» αντίγραφα.

Ενώ, λοιπόν, τίς τελευταίες δεκαετίες έχουμε έναν «όργανισμό» έκκλησιαστικής ζωγραφικής, μέ μιά έξαιρετικά μεγάλη δαπάνη, δέ νομίζω πώς πρέπει νά μάς ικανοποιεί τό άποτελεσμα. Κι αυτό έχει νά κάνει μέ τό σοβαρό έλλειμμα παιδείας.

Θυμάμαι μία μέρα στόν Άγιο Άνδρέα τής Πάτρας, όπου εργαζόμουν μαζί μέ τούς μαθητές μου. Τήν ώρα πού βγαίναμε λοιπόν άπό τό ναό, μιά νέα γυναίκα προσπαθούσε νά μπει στήν εκκλησία γονατιστή. Κοιτάζω τούς νέους συναδέλφους, και τούς λέω: *Βλέπετε τί κάνουμε στ' αλήθεια, ποιόν πρέπει νά βοηθήσουμε; Τόν πιστό πού τά έχει δώσει όλα· έχει άφθεθεί στήν άγκαλιά του Θεού. Αυτόν ύπηρετούμε. Γιά μένα προσωπικά ήταν μία συγκλονιστική έμπειρία, αλλά και ένα ουσιαστικό μάθημα για τά νέα παιδιά.*

Οἱ Ἅγιοι μάρτυρες Μαρτίνος, Μάξιμος καί οἱ σύν αὐτοῖς*

Ἐπιμέλεια: Λίτσα Ἰ. Χατζηφώτη

ΟΙ ΑΓΙΟΙ Μάξιμος, ὁ Ὁμολογητής, καί Μαρτίνος, πάπας Ρώμης, πρωτοστάτησαν στή συγκρότηση τῆς Συνόδου τῶν ὀρθοδόξων ἐπισκόπων καί ἱερέων, ἡ ὁποία συνήλθε στή Ρώμη κατά τό ἔτος 649. Ἡ Σύνοδος αὐτή ἀναθεμάτισε τήν αἵρεση τοῦ αὐτοκράτορος Κώνσταντος Β΄ (641-668), ἐγγονοῦ τοῦ Ἡρακλείου (610-641).

Ὁ Κώνστας, μόλις πληροφορήθηκε τό γεγονός αὐτό, συνέλαβε τόν ἅγιο Μάξιμο καί τό μαθητή του Ἀναστάσιο καί ἐν πρώτοις τοὺς ἔκλεισε στή φυλακή. Ἀργότερα ὁμως τοὺς ἔβγαλε ἀπό τή φυλακή καί τοὺς ἐξόρισε στή Θράκη. Ἀλλά μετά ἀπό λίγο χρονικό διάστημα πρόσταξε καί τοῦ ἔφεραν πάλι στήν Κωνσταντινούπολη δέσμους τοὺς Ἁγίους καί τοὺς ὑπέβαλε σέ ἀνακρίσεις. Τότε οἱ Ἅγιοι βροῆκαν τήν εὐκαιρία καί τόν ἔλεγξαν κατά πρόσωπο γιά τήν κακοδοξία του, δηλαδή γιά τήν αἵρεση τοῦ Μονοθελητισμοῦ πού ἐκεῖνος ὑποστήριζε. Ἐξ αἰτίας τοῦ γεγονότος αὐτοῦ ὁ αὐτοκράτορας ἐξαγριώθηκε καί, ἀφοῦ πρῶτα ἔκοψε τίς γλῶσσες τῶν Ἁγίων, τοὺς ἐξόρισε στή Λαζία τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Καί στόν τόπο ἐκεῖνο τῆς ἐξο-

ρίας ἐξεδήμησαν πρὸς Κύριον ὁ μὲν Μάξιμος μετά ἀπό ἓνα χρόνο, ὁ δέ Ἀναστάσιος, ἀφοῦ συμπλήρωσε εἴκοσι ὀλόκληρα χρόνια ἐξορίας.

Ἐπίσης ὁ δυσσεβῆς Κώνστας ἔστειλε ἀνθρώπους του στή Ρώμη καί τοῦ ἔφεραν στήν Κωνσταντινούπολη τόν ὄσιο πατέρα Μαρτῖνο Α΄, πάπα Ρώμης (649-655). Μόλις ὁ Ὅσιος ἔφτασε στήν Κωνσταντινούπολη, ἀμέσως ὁ ἀνόσιος αὐτοκράτορας τόν ἔκλεισε σέ μιά ἀπάνθρωπη φυλακή, ὅπου ἐπί τρία ὀλόκληρα χρόνια τόν ὑπέβαλε σέ ποικίλες κακώσεις, καί ἐν συνεχείᾳ τόν ἐξόρισε στή Χερσῶνα. Ἐκεῖ ὁ Ὅσιος, ἀφοῦ ὑπέμεινε πολλά δεινά καί ταλαιπωρίες, ἐτελειώθη ἐν Κυρίῳ. Τό ἅγιο λείψανό του ἐναποτέθηκε ἔξω ἀπό τό κάστρο τῆς Χερσῶνος, στόν ἱερό Ναό τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου τῶν Βλαχερνῶν.

Στήν ἐξορία ἐτελειώθησαν καί δύο ἄλλοι μαθητές τοῦ ὁσίου Μαξίμου, τοῦ Ὁμολογητοῦ: ὁ Θεόδωρος (ἀφοῦ συμπλήρωσε εἴκοσι χρόνια ἐξορίας, ὅπως καί ὁ Ἀναστάσιος) καί ὁ Εὐπρέπιος (ἀφοῦ συμπλήρωσε ἓνα χρόνο ἀπό τήν ἐξορία του).

* (Παπαδημητροπούλου Γ.Δ.: Μέ τοὺς Ἁγίους μας, Συναξαριστής μηνός Σεπτεμβρίου, Ἀποστολική Διακονία, Ἀθήνα 1995, σσ. 135-136).

Κύριε Διευθυντά,

στό Ἀναλόγιο τοῦ Ἱ. Ν. Ἀγ. Διονυσίου ἐν Ὀλύμπῳ στό Βελβεντό ἀνέβηκε γιά νά φάλει, ἐπικεφαλῆς τοῦ ψαλτικῆς χοροῦ τοῦ Ἱ. Ναοῦ, στόν Ὁρθρο καί τή Θ. Λειτουργία τῆς Κυριακῆς 11.8.2013, στόν ἐτήσιο ἐορταστικό κύκλο τῶν 50 χρόνων λειτουργίας τοῦ Ἱ. Ναοῦ καί μέ τήν παρουσία τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τοῦ Ἀγίου, ὁ Ἄρχων Πρωτοψάλτης τῆς Ἱ. Μ. Ἀτλάντας (Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς) Γεώργιος Ἐπ. Πάπας (Παπαβασιλείου) μέ καταγωγή ἀπό τό Βελβεντό.

Ὁ Γ. Πάπας, 75 ἐτῶν, ἄριστος θεωρητικός καί ψάλτης, πτυχιούχος τοῦ Ὁδείου Θεσσαλονίκης μέ βαθμό ἄριστα καί μέ πολυετή θητεία καί ἐμπειρία στά Ἀναλόγια τῆς Ἐκκλησίας ἀνά τόν κόσμο (58 ὀλόκληρα χρόνια ψάλτης, 35 χρόνια Πρωτοψάλτης στόν Ἱ. Ν. Εὐαγγελισμού τῆς Θεοτόκου στό Cleveland-Ohio, 15 στόν Ἱ.Ν. Ἀγ. Νικολάου στό ἑλληνικό χωριό τοῦ Tarpon Springs, Florida καί ἄλλοῦ) ἀνεβάζει στό Ἀναλόγιο ὄχι μόνο τή φυσική του παρουσία, ἀλλά καί κυρίως τήν τέχνη καί τό ψαλτικό ὕφος τῶν μεγάλων μορφῶν τῆς μουσικῆς παράδοσης τῆς Κωνσταντινούπολης καί τῆς Θεσσαλονίκης, καθὼς μέ τό χάρισμα-τάλαντο τῆς φωνῆς, πού τοῦ χάρισε ὁ Θεός, τήν ἀξιοποίησή του καί συνεχῆ καλλιέργειά του, τό προσφέρει ἀφειδῶς μέ πίστη καί ζωντάνια στό Λαό,

μέσα ἀπό τούς ὕμνους καί τίς μελωδίες τῶν μεγάλων ποιητῶν, ὕμνογράφων καί μελωδῶν τῆς Ἐκκλησίας, διαμορφώνοντας κλίμα ἱερῆς κατάνυξης καί συλλογικῆς συμπροσευχῆς στό ἐκκλησιαστικό σῶμα.

Ἡ προσφορά τοῦ Γ. Πάπας καί πολλῶν ἄλλων ψαλτῶν τῆς διασπορᾶς ἴσως ἀκόμα δέν ἔχει ἀποτιμηθεῖ στήν ὀλοκληρία της, κυρίως μέ τήν ποιότητα τοῦ πολιτισμοῦ της, στήν ἀπεμπλοκή του ἀπό τήν αἰχμαλωσία τοῦ φόβου καί τῆς σιωπῆς τῶν κλειστῶν καί χειραγωγούμενων κοινωνιῶν, καταστάσεις γιά τίς ὁποῖες κάποιοι προφανῶς ἔχουν τεράστια εὐθύνη.

Εἶναι ἡ ἑλληνική γλῶσσα, ἡ ποίηση τῶν ὕμνογράφων μέ τή θεολογία τῶν ὕμνων, ἡ μουσική γραφή καί φωνητική ἐκτέλεσή τους μέ τό ὕφος τό πατριαρχικό, πού συνθέτουν ζωντανό μέσον μεταφορᾶς στήν ἀνθρωπότητα, μέσω τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ μοναδικοῦ πολιτισμοῦ τῆς οἰκουμενικῆς Ὁρθοδοξίας καί τοῦ Ἑλληνισμοῦ, πού πρέπει νά ληφθεῖ σοβαρά ὑπ' ὄψη στά δέσκα χρόνια τῆς φθίνουσας πορείας τοῦ Γένους, τόσο ἀπό τήν Ἑλληνική Πολιτεία ὅσο καί ἀπό τήν Ἐκκλησία, τήν ἐν Ἑλλάδι καί τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, πρός τό ὁποῖο μέ ἐλπίδα προσβλέπουμε.

π. Κωνσταντῖνος Ἱ. Κώστας

παπαδάσκαλος

11-8-2013

Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ ΕΦΗΜΕΡΙΟΥ

Ἐπιμέλεια: Σταῦρος Τερζῆς

- Ἀββακούμ Μοναχοῦ Ἀγιορείτου: *Ἡ Χρυσή Αὐγή ὡς «Δούρειος ἵππος» Ἀντιχριστιανισμοῦ. Νεοναζισμός-Νεοπαγανισμός ὡς ὑπονόμευση τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους*, ἐκδ. Νεκτάριος Παναγόπουλος, Ἀθήνα 2013.
- Ζήση Θ. (ἐπιμ.): *Εἰς ἄφρασιν ἁμαρτιῶν. Ἡ ἀκολουθία τῆς θ. Μεταλήψεως καί ἄλλα κείμενα (ἐρμηνευτική ἀπόδοση, σημειώσεις, σχόλια)*, ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα 2013.
- Ζησοπούλου Θεοφίλου (ἀρχιμ.): *Ψαλῶ τῷ Θεῷ μου. Ὅμιλιες στοὺς ψαλμούς τοῦ Δαυίδ (1-10)*, ἐκδ. Λυδία, Θεσσαλονίκη.
- Ζουμπουλάκη Σταύρου: *Χρυσή Αὐγή καί Ἐκκλησία*, ἐκδ. Πόλις, Ἀθήνα 2013.
- Καμπούρη Ἀθαν. (πρωτ.): *Θεολογία τοῦ πόνου. Βιβλική καί πατερική θεώρηση τῆς σωματικῆς καί πνευματικῆς ἀσθένειας*, ἐκδ. Μυγδονία, Θεσσαλονίκη 2012.
- Κόνιαρη Ἀντωνίου (ιερέως): *Οἱ Ἅγιοι στή ζωή μας*, ἐκδ. Παρρησία, Ἀθήνα 2013.
- Κωστοπούλου Κυρίλλου (ἀρχιμ.): *Ὁ ὄρκος κατά τούς Ἱερούς Κανόνες καί τήν Ἀγιοπατερική Παράδοση*, ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα 2012.
- Κωστώφ Ἰωάννου (ἀρχιμ.): *Τό χαμόγελο τοῦ Θεοῦ. Ἀπλοί ἄνθρωποι, στῦλοι τῆς Ἐκκλησίας*, ἐκδ. Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός, Ἀθήνα 2012.
- Μύρου Αὐγουστίνου (ἀρχιμ.): *Ἵποκειμενισμός καί πνεῦμα πλάνης στίς «ἐμπειρίες» τῶν Πεντηκοστιανῶν*, ἐκδ. Ἀποστολική Διακονία, Ἀθήνα 2008.
- Μελετίου (Μητροπολίτου Νικοπόλεως): *Σελίδες ἡμερολογίου*, ἐκδ. Ἱερά Μονή Προφήτου Ἡλιοῦ, Πρέβεζα 2012.
- Μενεβίσογλου Παύλου (Μητρ. Σουηδίας καί πάσης Σκανδιναβίας): *Λεξικόν τῶν Ἱερεῶν Κανόνων*, ἐκδ. Ἐπέκταση, Κατερίνη 2013.
- Μωυσέως μοναχοῦ Ἀγιορείτου: *Σύγχρονα ποιμαντικά βήματα. Ὅμιλιες γιά ποιμένες καί ποιμαινομένους*, ἐκδ. Φάρος Ὁρθοδοξίας, Μεσολόγγι.
- Παπαθανασοπούλου Γ.: *Μέρες ἀποκάλυψης στήν Ἰωνία. Τό δράμα τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἰωνίας (1914-1922). Ἱστορικό Μυθιστόρημα*, Ἀρχονταρῖκι, Ἀθήνα 2012.
- Παπατζανάκη Γ.: *Ἡ ἔννοια τῆς διακονίας καί τά γνωρίσματά της στίς ποιμαντικές ἐπιστολές τοῦ Ἀποστόλου Παύλου*, ἐκδ. Ἀποστολική Διακονία, Ἀθήνα 2011.
- Συλλογικός τόμος: *Ἐξομολογητική. Τό μυστήριο τῆς μετανοίας στήν ποιμαντική θεολογία*, ἐκδ. Ἴδρυμα Ποιμαντικῆς Ἐπιμορφώσεως τῆς Ἱεράς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, Ἀθήνα 2013.

- Μητροπολίτου Μονεμβασίας και Σπάρτης κ. Εϋσταθίου: *‘Ο Θεός, ὁ Ἄνθρωπος, ὁ Συνάνθρωπος.* Ἀθήνα 2009.

Ἐκείνη ἡ περίοδος περιλαμβάνει ὁμιλίες, οἱ ὁποῖες ἐκφωνήθηκαν κατά τή θεμελίωση ἢ τὰ ἐγκαίνια τῶν πολυαριθμῶν εὐαγῶν ἰδρυμάτων (μεταξύ τῶν ὁποίων καί ὁ Ρ/Σ τῆς Ἱ. Μητροπόλεως), πού ἀνεγέρθηκαν κατά καιροῦς στήν τοπική Ἐκκλησία καί ἐκφράζεται σ’ αὐτές ἡ εὐγνωμοσύνη καί πρὸς τόν εὐσεβῆ λαό καί πρὸς συγκεκριμένα πρόσωπα, τὰ ὁποῖα εἶχαν ἀναλάβει τό βᾶρος τῶν ἐξόδων τῆς κτιριακῆς ἀνοικοδομήσεως ἢ καί τή φροντίδα τῆς καλῆς λειτουργίας αὐτῶν τῶν ἰδρυμάτων. Περιλαμβάνονται ἐπίσης μία σχετική ὁμιλία τοῦ μακαριστοῦ Μητροπολίτη Μεσσηνίας Χρυσοστόμου Θέμελη κατά τὰ ἐγκαίνια τοῦ Ἀσύλου Ἀνιάτων καί ἡ ἀντιφώνηση τοῦ ἀειμνήστου π. βουλευτῆ Β. Παναρίτη, Μ. Εὐεργέτη τοῦ Ἰδρύματος τῶν Μολάων.

- *Ἡ παράσταση τῆς Δευτέρας Παρουσίας ἢ Μελλούσης Κρίσεως.* Ἱερά Μονή Ἀγίου Στεφάνου, Ἁγία Μετέωρα 2010. Δίγλωσση ἔκδοση.

Παρά τή μικρή του ἔκταση, τό τόσο προσεγμένο ἀπό κάθε ἀποψη, συγγραφική, εἰκονογραφική καί ἐκδοτική, αὐτό βιβλίον ἀποτελεῖ πολύτιμο ἀπόκτημα κάθε ἀναγνώστη. Ἀφ’ ἐνός ἡ προσεγμένη εἰκονογράφησης του μέ χαρακτηριστικῆς ὁμορφιάς παραστάσεις τῆς Δευτέρας Παρουσίας ἀπό τό μακρινό Σινά καί τή Συρία ὡς τίς γειτονικές ἀγιομετεωρίτικες μονές καί τήν ἴδια τήν Ἱ. Μ. τοῦ Ἀγίου Στεφάνου, ὅπου ἡ παράσταση τῆς Κρίσεως βρῖσκεται στόν δυτικό τοῖχο τοῦ νάρθηκα, ἔργο τοῦ πολύ σημαντικοῦ νεοέλληνα ζωγράφου Βλάση Τσοτσώνη, καί ἀφ’ ἑτέρου τὰ πολύ προσεκτικά γραμμένα κείμενα περί τῆς Μελλούσης Κρίσεως, στά ὁποῖα ἐπιχειρεῖται μέ ἐπιτυχία νά ἐξηγηθεῖ στόν μή καλά ἐνημερωμένο ἢ νά θυμίσει στόν γνώστη τή ματαιότητα τῶν ὑλικῶν ἀγαθῶν καί τό μήνυμα τῆς παραστάσεως, νά τόν προβληματίσει γιά τήν μετά θάνατον ζωή, συνιστοῦν μικρό δείγμα τῆς ἱεραποστολικῆς ἐργασίας πού ἐπιτελεῖται δεκάδες χρόνια τώρα στίς Ἱ. Μονές τῶν Μετεώρων. Ἐκεῖ ὅπου ἡ ἀψεγάδιαστη μοναστική ζωή συνδυάζεται μέ πολυσχιδές ποιμαντικό, φιλανθρωπικό καί πολιτιστικό ἔργο ἀπό μέρος τῆς δράκας τῶν μοναστῶν καί τῶν μοναστριῶν πού σκαρφάλωσαν καί ἔμειναν ἐκεῖ. Ἡ πληθώρα τῶν ἐντύπων καί ἡ καθυστέρηση τῆς παρουσιάσεώς του μᾶς προσέφεραν τήν εὐλογία καί τή συγκίνηση νά θυμηθοῦμε ἀκόμη μία φορά τή μακαριστή ἡγουμένη Ἀγάθη, ἡ ὁποία ὑπέγραφε τόν πρόλογο τῆς ἐκδόσεως.

Ἀπό τὰ περιοδικά πού λαβαίνουμε:

- Ὁ Παπουλάκης: Περιοδική ἔκδοση ὀρθοδόξου οἰκοδομῆς καί ἐπικοινωνίας. Ἰθάκη.

Προσπάθεια μέ εὐαισθησία, φαντασία, γνώση καί θέληση τοῦ ζεύγους Ἱερέως Θεοδοσίου καί Πρεσβυτέρας Ὀλυμπιάδος Δενδρινοῦ. Τό παρακολουθοῦμε ἀπό χρόνια νά μεγαλώνει, νά ἐξελίσσεται καί νά συγκεντρώνει μέ μεράκι κείμενα οἰκοδομῆς, ἐνημέρωσης ἀκόμη καί συνταγές μαγειρικής, πέρα ἀπό τὰ ἐτήσια καλαισθητά καί πολύτιμα γιά τό ὕλικό τους ἡμερολόγια.

- Ἀρχαγγέλων Λόγος: Περιοδική ἔκδοση Ἰ. Ν. Παμμεγίστων Ταξιαρχῶν Μοσχάτου. Ὑπεύθυνος ἐκδόσεως: Πρωτ. π. Χριστόδουλος Μπίθας.

Νά μοῦ ἐπιτραπεῖ νά παρατηρήσω ὅτι πολλά περιοδικά Ἰ. Μητροπόλεων ὠχριοῦν ἀπέναντι στήν τόσο φροντισμένη ἔκδοση μίας ἐνορίας, πού ζεῖ καί ἐργάζεται οὐσιαστικά. Μέ κείμενα πατέρων, πρωτότυπα ἄρθρα καί καιρίες ἀναδημοσιεύσεις, θεολογικά, ἱστορικά, ποιμαντικά, ἐπικαιρότητες, ἐπισημάνσεις, εἰδήσεις, προσβλέπει στήν παιδεία καί τόν καταρτισμό τῶν πιστῶν, μέ ἀφοσίωση καί ἀγάπη. Καί μέ ἐξώφυλλα πού ξεχειλίζουν χρῶμα καί ὁμορφιά, ζωή καί τέχνη, μεράκι καί βίωμα.

- Πειραιϊκή Ἐκκλησία: Μηνιαία Ἐκδοση τῆς Ἰ. Μ. Πειραιῶς. Διευθυντής-Ἀρχισυντάκτης: Πρωτ. Μιλτιάδης Ζέρβας.

Ἐχω καί παλαιότερα, ἀπό ἄλλες στήλες γράφει ὅτι πρόκειται γιά τό μακρὰν καλύτερο περιοδικό πού ἐκδίδεται ἀπό τίς Ἰ. Μητροπόλεις τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος. Ὁ διευθυντής καί τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς παρουσιάζουν κάθε μήνα μέ πολλή φροντίδα, γνώση, προσοχή, καλαισθησία καί πρωτοτυπία, περιοδικό γιά κάθε ἐνορίτη, κάθε ἡλικίας καί ἐνδιαφερόντων, μέ θέματα πού καλύπτουν ὅσα συνεισφέρουν στή θεολογική, ἱστορική, παιδαγωγική, πολιτιστική κατάρτιση ἀλλά παρέχουν καί προτάσεις ἰδέες, λύσεις σέ διάφορα ἐπίκαιρα ἢ διαχρονικά θέματα πού ἀπασχολοῦν μικροῦς καί μεγάλους. Σχόλια, εἰδήσεις, βιβλία, καί πλούσιος εἰκονογραφικός διάκοσμος, πού διδάσκει καί συμβάλλει στήν πολύ προσεγμένη παρουσίαση τῶν θεμάτων, προκαλοῦν, μαζί μέ ὅλα τὰ ἄλλα, σέ συναγωνισμό καί μίμηση.

- Εἰκονοστάσιον: Περιοδική Ἐκδοση Κέντρου Εἰκονολογίας Ἰ. Μονῆς Χρυσορρογιατίσσης. Πάφος Κύπρου.

Ἀπό τίς ἐκδόσεις πού γοητεύουν, τουλάχιστον ὅσους ἀγαποῦν τήν βυζαντινὴ τέχνη. Τά δύο μέλη τῆς ἐπιτροπῆς ἐκδόσεως τοῦ περιοδικοῦ, τοῦ ὁποῦ λάβαμε τό τρίτο τεῦχος, ὁ κ. Χ. Μπακιρτζῆς (τό μικρό προλογικό κείμενο τοῦ ὁποῦ δέν εἶναι μόνον θεολογικό καί ἐπιστημονικό ἀλλά καί ποιητικό κομψοτέχνημα) καί ὁ κ. Στ. Φωτίου (προεδρεύει ὁ ἡγούμενος τῆς Μονῆς), εἶναι γνωστοί στοὺς παροικοῦντες στὸν χῶρο πού ὑπηρετεῖ μέ μεράκι καί γνώση ἡ ἔκδοση. Μέ πολύ ἐνδιαφέρουσες μελέτες τῶν Κ. Ἰω. Δάλκου, Στ. Φωτίου, Χρ. Ἀργυροῦ, Συράκου-Ἰωάννη Κεσέν, Π. Μάστορα καί βιβλιοπαρουσίαση ἀπό τόν παλαιά γνωστό Κ. Κοκκινόφτα. Πολύτιμη ἔκδοση πού συνοδεύεται ἀπό εὐχές γιά μακρόχρονη καί καλλίκαρπη πορεία.

- Κατά τή διάρκεια τῆς Θ. Λειτουργίας στόν Ἱ.Ν. Ἀγ. Ἀποστόλων στό Δίλοφο Βάρης, στίς 28.7.2013, ὁ Σεβ. Γλυφάδας κ. Παῦλος τέλεσε τήν εἰς πρεσβύτερον χειροτονία τοῦ διακόνου π. Νικ. Καββαδία, πτυχιούχου τῆς Ἀνωτ. Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς, τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν καί σπουδαστῆ στό τμήμα Λογιστικῆς καί Χρηματοοικονομικῆς τοῦ Metropolitan University of London, ὁ ὁποῖος θά τοποθετηθεῖ ὡς Ἐφημέριος στόν Ἱ. Ναό ὅπου χειροτονήθηκε. Στό τέλος τῆς Θ. Λειτουργίας, ὁ Σεβ. χειροθέτησε πρωτοπρεσβύτερο, τόσο τόν προϊστάμενο τοῦ Ἱ. Ναοῦ, π. Βάιο Μπαλτᾶ, ὅσο καί τόν π. Νικ. Καββαδία.
- Τόν π. Νικ. Κουμπαρούλη, ἀπό τόν Πύργο Ἡλείας, ἀπόφοιτο τῆς Ριζαρείου Σχολῆς, ἕγγαμο καί πατέρα ἑνός τέκνου, χειροτόνησε στίς 3.8.2013 ὁ Σεβ. Δημητριάδος κ. Ἰγνάτιος, στόν Ἱ. Ν. Εὐαγγελιστρίας Πειραιῶς γιά νά ἐνταχθεῖ στό δυναμικό τῆς Ἱ. Μ. Δημητριάδος. Στήν Θ. Λειτουργία παρέστη συμπροσευχόμενος ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Προικονήσου κ. Ἰωσήφ καί τῶν Ἱερέων προέστη ὁ πνευματικός του πατέρας, Ἡγούμενος τῆς Ἱ. Μ. Μ. Βατοπαιδίου, Ἀρχιμ. Ἐφραίμ.
- Κατά τή Θ. Λειτουργία στίς 6.8.2013 στόν πανηγυρίζοντα Ἱ. Ν. Μεταμ. Σωτήρος Καρυδιᾶς, ὁ Σεβ. Μαρωνείας καί Κομοτηνῆς κ. Παντελεήμων χειροτόνησε ἕγγαμο διάκονο τόν κ. Ἰωάννη Τερσῆ, τόν ὁποῖο στίς 15.8.2013. χειροτόνησε καί σέ πρεσβύτερο, προκειμένου νά καλύψει ἕνα ἀπό τά δεκάδες ἐφημεριακά κενά τῆς Ἱ. Μητροπόλεως. Μετά τό πέρας τῆς Θ. Λειτουργίας στόν Ἱ. Ν. Μεταμορφώσεως Καρυδιᾶς ὁ κ. Παντελεήμων μετέβη στόν προαύλιο χῶρο τοῦ Καθεδρικοῦ Ναοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου, ὅπου καί τέλεσε μνημόσυνο ἐπί τοῦ μνήματος τοῦ μακαριστοῦ προκατόχου του κυροῦ Δαμασκηνοῦ, μέ τή συμπλήρωση ἑννέα μηνῶν ἀπό τήν εἰς Κύριον ἐκδημία του.
- Ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ στίς 28.6.2013 ὁ π. Ἀπόστ. Πολυζωΐδης, ἐφημέριος τοῦ Ἱ. Ν. Κοιμ. Θεοτόκου Διδυμοτείχου. Ὁ π. Ἀπόστολος γεννήθηκε τό 1942 στή Βρυσηϊκά Διδυμοτείχου. Χειροτονήθηκε Διάκονος καί Πρεσβύτερος ἀπό τόν μακαριστό Μητροπολίτη Διδυμοτείχου κυρό Ἀγαθάγγελο. Τό Δεκέμβριο τοῦ 2010 ὁ Σεβ. κ. Δαμασκηνός, ἐπιβραβεύοντας τήν ἀφοσιωμένη διακονία του τοῦ ἀπένευμε τό ὄφικιο τοῦ Πρωτοπρεσβυτέρου. Διετέλεσε διαδοχικά ἐφημέριος στίς ἐνορίες Χριστοῦ, Σωτήρος καί Κοιμήσεως Θεοτόκου Διδυμοτείχου καί μέ πολλή προθυμία μέχρι τέλους, παρά τήν ἐπισφαλῆ υἰγεία του, προσέφερε τή διακονία του, καλύπτοντας ἐφημεριακά κενά τῆς ὑπαίθρου. Στήν ἐξόδιο Ἀκολουθία, ἡ ὁποία ἐψάλη στίς 30 Ἰουνίου στόν Ἱ. Ν. Κοιμ. Θεοτόκου Διδυμοτείχου, προέστη ὁ οἰκεῖος Μητροπολίτης.
- Ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ, στίς 13.7.2013, σέ ἡλικία 87 ἐτῶν ὁ Ὁμ. Καθηγητής τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν Ἰωάννης Κορναράκης, ὁ ὁποῖος

πολλά προσέφερε στην εκπαίδευση τῶν ἱερέων τῆς Ἐκκλησίας μας. Ἡ ἐξόδιος ἀκολουθία τελέσθηκε στόν Ἱ.Ν. Εὐαγ. τῆς Θεοτόκου Τούφας Χαλανδρίου καί ἡ ταφή στήν Ἱ. Μ. Θεοτόκου Μαρκόπουλου Ὁρωποῦ. Ὁ Ἰω. Κορναράκης γεννήθηκε στόν Πειραιά τό 1926. Σπούδασε Θεολογία στή Θεολογική Σχολή τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Ψυχοπαθολογία καί θεραπευτικές κλινικές ἐφαρμογές στήν Πανεπιστημιακή Ψυχιατρική Κλινική τοῦ Innsbruck, Χριστιανική Παιδαγωγική καί Ποιμαντική στό Πανεπιστήμιο τοῦ Strasbourg καί Ψυχολογία τοῦ Βάθους καί ποιμαντική φροντίδα τῶν ψυχοσθενῶν στή Ρωμαιοκαθολική Σχολή τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Munster. Τό 1960 ὑπέβαλε διδακτορική διατριβή στή Θεολογική Σχολή τοῦ Α.Π.Θ. μέ θέμα «Ἡ βίωσις τοῦ πάθους κατά τήν διδασκαλίαν τῆς Ἀγίας Γραφῆς». Τό 1966 ἔλαβε ἀπό τήν ἴδια Σχολή τόν τίτλο τοῦ ὑφηγητῆ μέ τήν ἐργασία του «Ἡ νεύρωσις ὡς ἀδαμικόν πλέγμα. Συμβολή εἰς τήν Ποιμαντικήν Θεολογίαν». Τό 1968 ἐξελέγη ἐντεταλμένος Ὑφηγητής καί τό 1974 Ἐκτακτος Καθηγητής ἀπό τήν ἴδια Σχολή μέ ἀνάθεση τῆς διδασκαλίας τοῦ μαθήματος τῆς Ποιμαντικῆς Ψυχολογίας. Τό 1978 ἐξελέγη Τακτικός Καθηγητής στήν Ἐδρα τῆς Ποιμαντικῆς Ψυχολογίας καί Ἐξομολογητικῆς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν ὅπου καί ὑπηρέτησε ὡς τό 1993. Ἀπό τά βιβλία του ἀναφέρουμε ἐδῶ τά: Ὁ κατά φαντασία χριστιανός κάτω ἀπό τό φῶς τῆς εἰκόνας τοῦ πατερικοῦ ἀνθρώπου, Ἱ. Μ. Παντοκράτορος Σωτήρος Χριστοῦ, 2012, Στοιχεῖα νηπτικῆς ψυχολογίας, Ἀφοί Κυριακίδη, 2010, Σῶμα καί αἷμα Χριστοῦ, Ἱ. Μ. Παντοκράτορος Σωτήρος Χριστοῦ, 2010, Ψυχοδυναμικά δρώμενα στήν πορεία τῆς ἀγιότητος, Τήνος, 2010, Ἡ νεύρωσις ὡς «ἀδαμικό πλέγμα», Ἀρμός, 2009, Ταρσῶ, Ἱ. Κελλίον Ἀγ. Νικολάου Μπουραζέρη, 2004, Ἐγχειρίδιον ποιμαντικῆς ψυχολογίας, Ἀφοί Κυριακίδη, 1993 κ.ἄ.

● Ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ στίς 19.8.2013, σέ ἡλικία 67 ἐτῶν ὁ πολίος Ἱεροκῆρυξ καί πνευματικός τῆς Ἱ. Μ. Λαρίσης, Ἀρχιμ. κυρός Παῦλος Χαρίσης. Γεννήθηκε στό Βόλο στίς 1.5.1945 καί ἀργότερα ἐγκαταστάθηκε μέ τήν οἰκογένειά του στή Λάρισα. Σπούδασε Νομικά στή Θεολογική Σχολή τοῦ Α.Π.Θ. καί διατέλεσε διευθυντής τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Οἰκοτροφείου τῆς Ἱ.Μ. Λαρίσης καί ἱεροφάτης στόν Ἱ. Ν. Ἀγ. Ἀθανασίου Λαρίσης. Τό 1970 εἰσῆλθε στήν Ἱ.Μ. Κομνηνείου, ὅπου στίς 26.6.1973 ἐκάρη μοναχός καί στίς 9.9.1973 χειροτονήθηκε διάκονος. Στίς 26 Μαΐου 1974 χειροτονήθηκε πρεσβύτερος στόν Μητροπολιτικό Ἱ. Ν. Ἀγίου Ἀχιλλίου ἀπό τόν Μητροπολίτη Λαρίσης Θεολόγο, ἀργότερα χειροθετήθηκε πνευματικός ἀπό τόν Μητροπολίτη Λαρίσης Σεραφεῖμ καί ἀπό τόν Σεβ. κ. Ἰγνάτιο χειροθετήθηκε ἀρχιμανδρίτης καί τοποθετήθηκε ἐφημέριος τοῦ Ἱ.Ν. Παμμ. Ταξιαρχῶν Καρύτσας, ὅπου τελέσθηκε στίς 20.8.2013 ἡ ἐξόδιος Ἀκολουθία.

● Μέ τήν συμπλήρωση δεκαετίας ἀπό τήν ἐκδημία τοῦ μακαριστοῦ Ἀρχιμ. Γρηγ. Τσάκαλη, Πρωτοσυγκέλλου τῆς Ἱ. Μ. Γόρτυνος καί Μεγαλοπόλεως καί Γραμματέως τῆς Ἱ. Συνόδου, τελέσθηκε στή μνήμη του ἀρχιερατικό μνημόσυνο στίς 25.8.2013, στόν Ἱ.Μ. Ν. Ἀγ. Κυριακῆς Δημητσάνης. Στή Θ. Λειτουργία καί τό Μνημόσυνο ἔλαβαν μέρος ἐκτός ἀπό τόν Σεβ. Γόρτυνος κ. Ἱερεμία καί οἱ Σεβ. Λαρίσης Ἰγνάτιος καί Διδυμοτείχου Δαμασκηνός. Ἀκολούθησε τιμητική ἐκδήλωση στό Συνεδριακό Κέντρο τῆς Ἀδελφότητος Δημητσανιτῶν.

Περί κινητικότητας Ἐφημερίων

Ἄρχιμ. Χερουβεΐμ Βελέτζα,

Ἱεροκλήρουκος Ἰ. Μ. Κερκύρας,

Διευθυντοῦ τοῦ Γραφείου Προσωπικοῦ τῆς Ἱεράς Συνόδου

ΜΕ ΤΟΝ ΝΕΟ Κανονισμό ἀρ. 230/2012 «Περί Ἐφημερίων καί Διακόνων» (ΦΕΚ 73/9.4.2012, τ. Α'), ὁ ὁποῖος ψηφίστηκε ἀπό τήν Ἱερά Σύνοδο τῆς Ἱεραρχίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἐπαναδιατυπώθηκαν καί κωδικοποιήθηκαν οἱ διατάξεις πού ἀφοροῦν στόν ἀριθμό τῶν ὀργανικῶν θέσεων Ἐφημερίων καί στά μορφωτικά προσόντα διορισμοῦ αὐτῶν, ἐπί τῆ βάσει τοῦ πληθυσμοῦ κάθε πόλεως καί κάθε ἐνορίας. Ἔτσι, ἐνδεικτικά, ἀπαγορεύεται ὁ διορισμός ἄνω τῶν πέντε Ἐφημερίων σέ ἐνορία πού βρίσκεται σέ πόλη μέ πληθυσμό ἄνω τῶν 200.000 κατοίκων (ἄρθρ. 3 τοῦ Κανονισμοῦ), ἐνῶ σέ πόλεις μέ πληθυσμό ἄνω τῶν 40.000 κατοίκων ὀρίζεται ὡς ἀπαραίτητο προσόν διορισμοῦ ἡ κατοχή πτυχίου Α.Ε.Ι. ἢ, ἐάν δέν ὑπάρχουν ἄλλοι ὑποψήφιοι, ἡ κατοχή τίτλου σπουδῶν τῆς ἀμέσως κατώτερης κατηγορίας (ἄρθρ. 6).

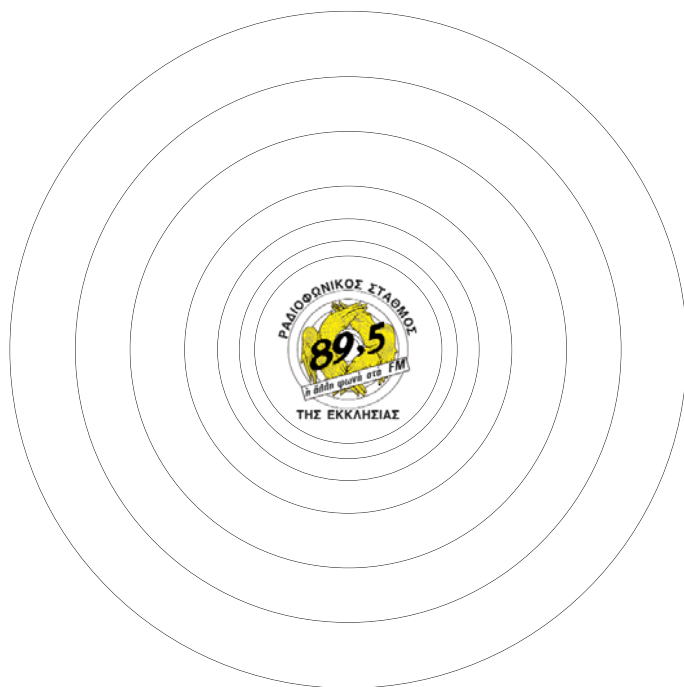
Σημαντική ἀλλαγὴ ἔχει ἐπέλθει στήν διαδικασία ἐπιλογῆς τοῦ ὑποψηφίου πρὸς χειροτονία τακτικοῦ Ἐφημερίου (ἄρθρ. 4 καί 7), κατά τήν ὁποία ἐνημερώνεται ἡ Ἐνορία, ἐνῶ ὑπάρχει ἡ δυνατότητα ὑποβολῆς ἐνυπογράφου καί αιτιολογημένης ἐνστάσεως ἀπό ὁποιοδήποτε

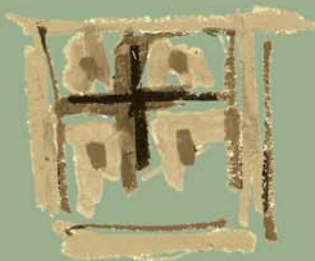
ποτε ἐνορίτη κατά τοῦ ὑποψηφίου Ἐφημερίου. Μέ τόν τρόπο αὐτό διασφαλίζεται ἡ ἀποδοχὴ τοῦ ὑποψηφίου κληρικοῦ ἐκ μέρους τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ σώματος τῆς Ἐνορίας, χωρίς νά θίγεται τό Κανονικό δικαίωμα τοῦ οἰκείου Μητροπολίτη νά ἐπιλέγει τόν κατά τήν ἀπόλυτο κρίση του κατάλληλο γιά χειροτονία. Ἐπίσης, σύμφωνα μέ τόν Κανονισμό, στήν κενή ὀργανική θέση καί μέχρι τήν πλήρωσή της μέ τακτικό Ἐφημέριο, ὁ οἰκείος Μητροπολίτης τοποθετεῖ προσωρινό Ἐφημέριο.

Σέ ὅτι ἀφορᾷ στήν χειροτονία καί τόν διορισμό τῶν Διακόνων (ἄρθρ. 20), ἰσχύουν κατ' ἀναλογία ὅσα ἔχουν ὀρισθεῖ γιά τούς Ἐφημερίους, παρεκτός ἀπό τίς μορφωτικές προϋποθέσεις τοῦ ἄρθρου 6, οἱ ὁποῖες πληροῦνται ἀπαραίτητως πρὶν τήν εἰς Πρεσβύτερον χειροτονία. Ἄξιοσημείωτη, καί μέ κανονικές προεκτάσεις, εἶναι ἡ διάταξη πού ὀρίζει ὅτι ὁ ὑποψήφιος Διάκονος πρέπει νά εἶναι ἔγγαμος, ἢ μοναχός ἐγγεγραμμένος κανονικά στό Μοναχολόγιο Ἱεράς Μονῆς τῆς Μητροπόλεως στήν ὁποία πρόκειται νά χειροτονηθεῖ, ἐνῶ «ἡ κατά παράβαση τῆς παρούσας διατάξεως τελούμενη χειροτονία εἶναι ἀντικανονική ὡς ἀπολελυμένη».

Είδοποίηση για τούς παραλήπτες τοῦ περιοδικοῦ «Ἐφημέριος»

Ἐνημερώνουμε τούς κληρικούς ἀναγνώστες τοῦ «Ἐφημερίου» ὅτι λόγω τοῦ τριπλασιασμοῦ τῆς ἀξίας τῶν ταχυδρομικῶν τελῶν καί τῆς εὐρύτερης δυσμενοῦς οικονομικῆς καταστάσεως, τά Ἐκκλησιαστικά Περιοδικά ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ καί ΕΚΚΛΗΣΙΑ, μέ ἀπόφαση τῆς Ἱεραῆς Συνόδου τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, πρὸς τό παρόν δέν θά ἀποστέλλονται μέ τά Ἑλληνικά Ταχυδρομεῖα στήν διεύθυνσή σας, ἀλλά στίς κατά τόπους Ἱερές Μητροπόλεις, προκειμένου νά διανέμονται κατά τίς Ἱερατικές Συνάξεις στούς δικαιούχους Ἐφημερίου.

ΠΛΗΡΩΜΕΝΟ
ΤΕΛΟΣ
Ταχ. Γραφείο
Κ.Ε.Μ.Π. ΚΡ
Αριθμός Άδειας
10

ΕΝΤΥΠΟ ΚΛΕΙΣΤΟ ΑΡ. ΑΔΕΙΑΣ 1856/2004 Κ.Ε.Μ.Π. ΚΡ
ΚΩΔΙΚΟΣ ΕΛΤΑ 01 2355

ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ (Ε.Μ.Υ.Ε.Ε.)
Ίω. Γενναδίου 14 115-21 Άθήναι
Τηλ. 210-72.72.253. Fax: 210-72.72.251
ISSN 1105-7203